

SININEN TALO HARJULLA

As. Oy Hiirosharjun rakennushistoriaa ja varhaisia vaiheita vv. 1971–1991

Jarkko Lauri

©Jarkko Lauri

As. Oy Hiirosharju

Kansi ja taitto: Raija Kristo

Kannen valokuva: As. oy Hiirosharju, Tuulihaukantie 2, 90250 Oulu, julkisivu etelään korttelipihan puolelta. Sini-
seksi taloksi kutsuttu rakennus valmistui vuonna 1972. (Kuva: Heikki Mankinen 2018)

Paino: BoD – Books on Demand 2022

ISBN 978-952-94-6299-5 (pehmeäkantinen)

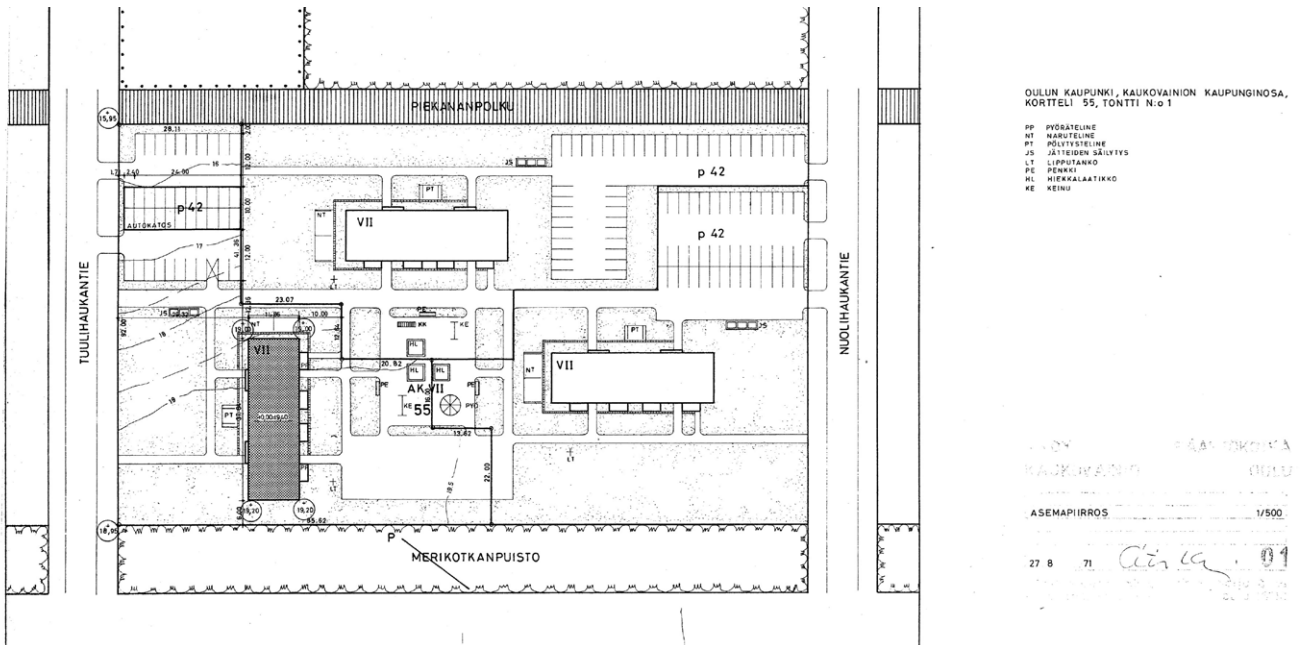
ISBN 978-952-94-6300-8 (PDF)

Sisällysluettelo

Aluksi	4
Taloja metsään	5
Vääntöä nimestä	7
Avaimet käteen 1972	9
Isoja asuntoja ja uima-allas	11
Sairaanhoitajia, opettajia, insinöörejä... ..	15
Talkoita ja virkistystä	17
Kiinteistöhoitoa ja väestönsuojelua	19
Kansanedustaja puheenjohtajana	21
Itsenäisyyspäiväkynttilöitä ja energiansäästöä	23
Funkkistalon erityispiirteitä	25
Sinisen talon saneeraus	31
Lopuksi: Hiioشارju tapausesimerkkinä 1970-luvun kerrostalosta	35
Historiasta ja kirjoittajasta	39
Lähteet	40
Abstract	42

Aluksi

Kun taloyhtiön valmistumisesta tulee kuluneeksi 50 vuotta, on syytä muistella menneitä. Erityisen kiinnostavia ovat As. Oy Hiioharjun alkuajat, sillä ne ovat vaipumassa unohduksiin. Tai jos joku ne ajat muistaa-kin, ei mieleen nouse mitään erityistä, koska kaikki taloon liittyvä oli asukkaalle "sitä tavallista". Arkistomateriaaleista löytyy kuitenkin paljon mielenkiintoista tietoa, joka koskee talon rakentamista, ylläpitoa ja korjaamista. As. Oy Hiioharjun tarina on osa suomalaisen lähiörakentamisen ja oululaisen arkkitehtuurin historiaa, mutta saamme tietää myös jotain ihmisistä, jotka asuivat ja vaikuttivat talossa. Puoli vuosisataa sitten ajateltiin monista asioista, kuten rakentamisesta ja kerrostaloasumisesta, eri tavalla kuin nykyisin. Oli unelma korkeatasoisesta ja tasa-arvoisesta asumisesta ajan hengen mukaisessa funkkitalossa. Ja löytyypä talon osakkaiden joukosta yksi merkkihenkilökin.

Arkkitehtuuritoimisto Risto Harjun asemapiirros korttelista 55. Talot on sijoitettu ruutumaisessa korttelissa siten, että niiden keskelle jää puoliavoin korttelipiha. Tämä on Kaukovainion itäpuolen tunnusmerkki. (Kuva: Oulun Kaupunginarkisto)

Taloja metsään

Kaukovainio on määritetty Oulun kaupungin 2010-luvun rakennuskannan inventoinneissa arvokkaaksi alueeksi, koska se on edustava ja hyvin säilynyt esimerkki ns. modernista metsälähiöstä. Mitä tämä termi tarkoittaa ja miten se näkyy As. Oy HiioSharjussa ja sen ympäristössä? Vastaus selviää, kun tarkastelemme hieman alueen kaavoitushistoriaa.

Ennen vuotta 1970 talon alue, Kaukovainion itäpuoli, oli pääosin metsää. Enin osa historian jättämistä merkeistä oli luonnonhistoriallisia. Isoimmat männyt olivat seisonneet paikoillaan jo satoja vuosia.

Todistusaineistoa puiden iästä saatiin, kun keskikokoisen kaadetun männyn vuosirenkaita laskettiin As. Oy HiioSharjun piharemontissa vuonna 2018: puu oli aloittanut kasvunsa 1860-luvun nälkävuosien aikaan. Tätä isommat puut ovat todennäköisesti vieläkin vanhempia.

Kaukovainion itäpuolen merkittävin olemassa oleva rakennus oli vanhustentalo Hiiosenkoti, joka rakennettiin 1950-luvun lopulla Liesitielle (nyk. Kultatie) kaupunginarkkitehti Martti Heikuran suunnitelmien mukaan. Heikuran muita tunnettuja töitä ovat Teuvo Pakkalan koulu, Raatin uimahalli ja stadion sekä Toivoniemen pistetalot.

Liesitielle oli rakennettu 1950-luvulla myös vuokratotaloja, jotka oli suunnattu vähävaraisille perheille. 1960-luvun puolella valmistui lisää vuokratotaloja ja huoltoasema, jossa ammattikoululaiset harjoittelivat autonkorjausta. Elettiin aikaa, jolloin hevosia käytettiin vielä jonkin verran autojen rinnalla, varsinkin maalla. Vuokra-asuntojen pojat tienasivat lantteja auttelemalla hevosajajia, jotka kuljettivat koksia Hiiosenkodille.

Liesitien päässä lainehti viljapelto. Viljeltyjä vainioita oli myös nykyisellä Kaukovainion rivitalo- ja ketjutaloalueella.

Nimi "Kaukovainio" mainitaan ensi kerran vuoden 1952 yleiskaavassa, jonka laativat arkkitehdit Aarne Ervi ja Otto Iivari Meurman, lempinimeltään "Mörri". Merkittävimmän Kaukovainion asemakaavan suunnitteli helsinkiläisarkkitehti Pentti Ahola vuonna 1965. Kaukovainion ohella hän suunnitteli mm. Pohjois-Tapiolan, Myllypuron, Siltämäen, Pähkinärinteen, Hakunilan ja Puolivälinkankaan asemakaavat sekä niissä käytettyjä talotyyppejä, kuten omakotitalotyyppejä Puolivälinkankaalle ja Kaukovainiolle.

Aholan kaava kattoi lenkkitien, Meri- ja Maakotkantien sisäpuolelle jäävän alueen. Yleis- ja asemakaavan ajatuksena oli, että näiden syöttöteiden ulkopuolelle jäävä alue on virkistymetsää. Poikkeuksena oli Kaukovainion itäpuoli, jonne varattiin tilaa julkiselle rakentamiselle, ikään kuin Hiiosenkodin jatkoksi.

Kaupunkirakennetta piti kuitenkin pian tiivistää, koska kaavoituksen laskelmissa kaupungistuminen ja maaltamuutto oli räjähdysmäisen nopeaa. Niinpä myös Kaukovainion itäpuolelle suunniteltiin kerrostalo-alue. Vuoden 1970 asemakaavan laati Oulun kaupungin asemakaava-arkkitehti Anna-Maria Kantola, joka myös täydensi kaavaa 1974 Ampuhaukantie eteläpuolen osalta. Suunnittelu noudatti ns. modernin metsälähiön mallia, jonka Ervi, Mörri ja Ahola olivat paaluttaneet Kaukovainion aiemmissa kaavasunnitelmissa.

Suomalainen termi "asumalähiö" on Mörrin Asemakaavaopin (1947) keksintöä. Lähiö muodosti ikään kuin oman pienoistaajamansa, joka takasi peruspalvelut 5000 – 6000 asukkaalle. Se, että talot sijoitettiin väljästi metsään, oli hyvin suomalainen ajatus, mutta metsälähiön esikuvan, puutarhakaupungin, mallit löytyvät muista Pohjoismaista ja Britanniasta.

Suomalaiset lähiöt rakennettiin pääosin Mörrin mallin mukaan aina 1970-luvun alkuun asti. Ensimmäinen ja kuuluisin mallia noudattava lähiö oli Espoon Tapiola, jonka merkittävimmät suunnittelijat olivat juurikin Mörri, Ervi ja Ahola. Metsälähiön ajatuksena oli, että sen avulla päästäisiin eroon ydinkeskustan harmadesta ja ankeudesta. Rakennusten väljä sijoittelu metsäiseen ympäristöön mahdollistaa elämän, joka on nykyaikaista ja kaupunkimaista, mutta silti luonnonläheistä. Auringonvaloa ja raikasta ilmaa tulvehtii metsämaisemaan avautuvista ikkunoista. Lapsetkin kasvavat terveiksi ja vapaiksi, kun he saavat peuhata metsämullassa.

Kantolan asemakaava määrittäi itäpuolen rakennusten yleisilmeen: vaaleat julkisivut ja tehostevärien käytön. Tonttien piti liittyä puistometsään ja toisiinsa avoimesti, ilman aitoja. Huomattava piirre oli myös se, että rakennukset sijoiteltiin yhteisten korttelipihojen ympärille. Kuten Hiiocharjussa, taloissa piti olla takaovi, josta pääsi astumaan suoraan puistometsään.

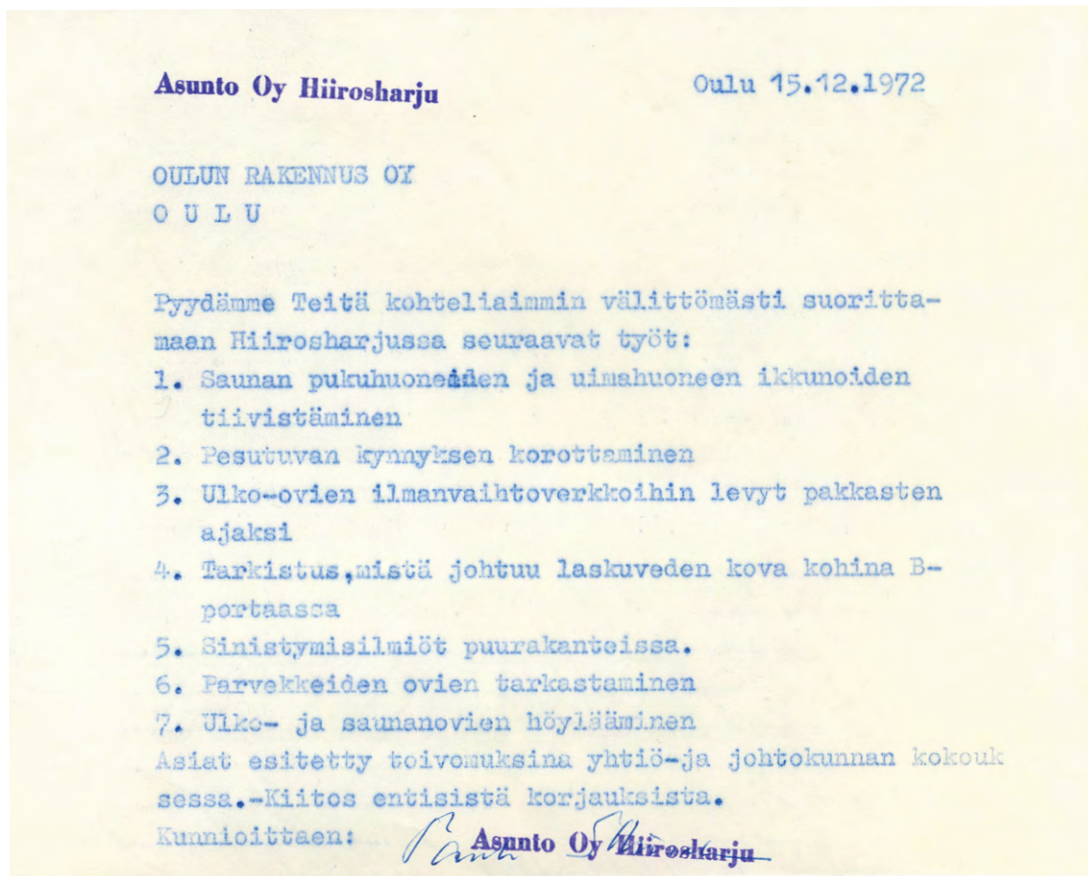

Kaukovainion näkymät ulos ovat metsäiset.
(Kuva: Raija Kristo 2022). Metsälähiön asema-
kaavan laati Anna-Maria Kantola. (Kuva: Jorma
Hilli 1967, Kalevan kokoelma, JOKA, Museovirasto)

Vääntöä nimestä

Tornitalon rakennuspiirustuksissa loppuvuodelta 1971 taloyhtiön työnimienä olivat As. Oy Kotkaharju ja As. Oy Säästökotka. Viimeksi mainittu nimi heijasteli 1970-luvun säästäväisyysihanteita. Elettiin kultapossu-säästölippaiden luvattua aikaa. Naapurustoon jäi tällä tavalla nimettyjä taloyhtiöitä, kuten As. Oy Säästölantti, mutta oman talon nimeksi tuli lopulta As. Oy Hiiostrarju. Ehkä näin oli parasta, sillä "säästökotka" voi tuoda mieleen halpaversion ylvästä kotkalinnusta.

Mutta miksi nimiluonnosten "kotka" muuttui hiioseksi, "pieneksi hiireksi"? Alueen tiestön nimeämispoliikka suosi petolintuja, mutta "Hiironen" oli paikan perinteistä nimistöä. Talon rakennusaluetta oli kutsuttu Hiiosenkankaaksi, jonka läpi virtasi puolestaan Hiiosenoja. Tässä perinteisessä hengessä oli aiemmin nimetty palvelutalo Hiiosenkoti ja arkkitehti A. E. Talvisaran suunnittelema Tornihaukantie 6–8, As. Oy Hiiostrorni. Sittemmin, 2000-luvulla, Hiioseksi nimettiin kokonainen naapurusalue, joka ympäröi Kaukivainion entistä golfkenttää (nyk. frisbeegolfrata).

1980-luvun lopulle asti Hiiostrarjun kirjeet kirjoitettiin kirjoituskoneella, toisinaan myös käsin. Allekirjoituksen yhteyteen lyötiin taloyhtiön violetti leima.

Talon nimen toinen osa, "harju", viittasi talon sijaintipaikkaan jääkauden aikana muodostuneen moreeniselänteen päällä. Harju on oululaisittain korkea, sillä talon sokkeli on yli 20 metriä merenpinnasta. Tämä tarkoittaa, että talon räystäs nousee n. 47,5 metrin korkeuteen. Kuvaavaa on, että matalammilla rakennuspaikoilla, kuten Oulun keskustassa, yhtä ylös nousta arviolta vasta 13 – 14-kerroksisissa taloissa. Sellaisia ei vielä Hiiostrarjun rakennusaikaan ollut keskustan ruutukaava-alueella. Vuonna 1960 valmistunut Klubi-talo nousi 11 kerroksen korkeuteen.

Hiirosharju on rakennettu harjun rinteeseen.
Kolmiot sijaitsevat talon itäpäädyssä. (Kuva Raija Kristo 2022)

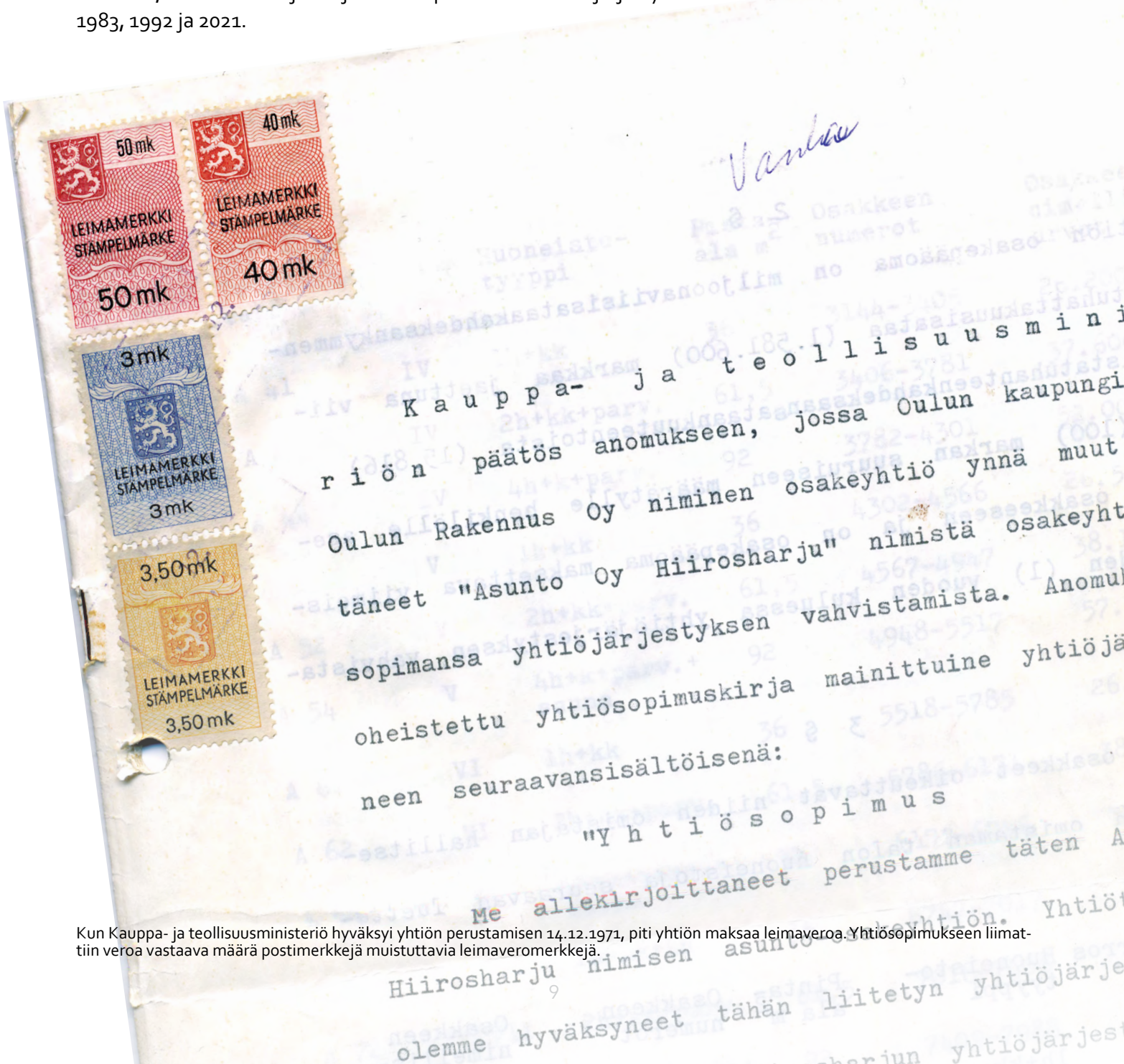
Avaimet käteen 1972

“Oli huikea tunne seisoa poikasena valtavan kuopan reunalla ja ajatella, että tuohon tulee meidän koti”, muistelee alkuperäisen osakkaan poika vuonna 2018.

Asuntoyhtiön perustajarakennuttaja oli Oulun Rakennus Oy. Yhtiösopimuksen allekirjoitti Tauno Tönning kumppaneineen 13.10.1971. Sopimuksen sanamuoto oli juhlanan murteellinen: “Me allekirjoittaneet rupeamme yhtiön osakkaiksi merkitsemällä yhtiön kaikki osakkeet seuraavasti”.

Oulujoella syntynyt rakennusneuvos Tauno Tönning (1916 – 1985) oli aikakautensa merkittävimpiä rakentajia. Hänen yhtiönsä olivat rakentamassa niin Pohjois-Suomen kouluja kuin sairaaloita 1950–70-luvulla (esim. vanha OYS). Monille Tönningin nimi saattaa olla tuttu hänen perustamastaan stipendirahastosta, Tauno Tönningin säätiöstä.

Yhtiösopimuksen keskeinen osa on Hiiocharjun ensimmäinen yhtiöjärjestys, jossa määritellään talon omistus-, kustannustenjako- ja hallintoperiaatteet. Yhtiöjärjestys on uudistettu sittemmin kolme kertaa: 1983, 1992 ja 2021.

Kun Kauppa- ja teollisuusministeriö hyväksyi yhtiön perustamisen 14.12.1971, piti yhtiön maksaa leimaveroa. Yhtiösopimukseen liimattiin veroa vastaava määrä postimerkkejä muistuttavia leimaveromerkkejä.

Alkuperäisen yhtiöjärjestyksen mukaan uutukaisen asunto-osakeyhtiön osakepääoma oli 1 581 600 mk ja yhden osakkeen nimellisarvo 100 mk (v. 2021 rahassa 2 263 644 € ja 143,10 €). Kaikki osakkeet merkittiin ennen talon valmistumista.

Vaikka asunnon neliömäärä olisi ollut sama, osakkeiden määrä ja arvo kasvoi ylöspäin mentäessä. Ensimmäisen kerroksen neliössä osakkeiden nimellisarvo oli 50 500 mk, kun taas ylimmässä kerroksessa vastaava arvo oli 58 000 mk. Yhtiövastike, silloisin termein vastikevuokra, määriteltiin kuitenkin pinta-alan mukaan, joita neliöissä oli 92. Nykyisinkin ajatellaan melko yleisesti, että mitä ylempänä asutaan, sitä ”arvokkaampaa” on. Onko sitten oikeasti näin, on eri kysymys. Ajattelutavan taustalla on satoja vuosia vanha, urbaani säätyläisperinne. Esimerkiksi säveltäjä Joseph Haydnin ajan eli 1700-luvun Wienissä aateliset asuivat kaupunkitalon yläkerroksissa, sittemmin myös rikas porvaristo.

Yhtiösopimuksessa on muitakin historiallisia vivahteita. Osakkeiden luovutus ulkolaisille tai ulkomaisille yhteisöille kielletään. Nykyisin tällainen rajoitus on laiton, mutta aikanaan sitä perusteltiin toisen maailmansodan kynnyksellä laadituilla laeilla, joilla rajoitettiin mahdollisten vihollisvaltojen vaikutusmahdollisuuksia Suomessa. Yhtiöjärjestyksen pykälässä 4 taas todetaan, että osakkaalla on oikeus vuokrata toiselle hyvämaineiselle henkilölle osakkeita vastaava huoneistonsa. Hyvämainaisuutta tietysti toivotaan edelleenkin, vaikka nykyisin ajatellaan, ettei taloyhtiöllä ole suoraa toimivaltaa asiassa.

Talon rakentamisessa ei kuhnailtu. Se valmistui syyskesällä 1972, 10 kuukautta yhtiösopimuksen rekisteröimisen jälkeen. Asukkaat saivat noutaa uunituoreiden asuntojensa avaimet Oulun Rakennuksen työmaakopista 11.9.1972 alkaen ja osakekirjat luovutettiin heille 15.9. Isännöitsijä Pauli Moisalan allekirjoittamassa tervetulotiedotteessa toivottiin ”hyvän yhteishengen säilymistä”.

Paljonko Hiiosharjun asunnot maksoivat? Taloyhtiön arkiston kauppakirjat sekä laina- ja verotuslaskelmat tarjoavat hyvän kuvan asuntojen jälleenmyyntiarvoista ja veloista. Uudenkarhean 61,5 m² kaksion hinta oli keskimäärin 72 900 mk (76 800 €). Yksiön, 36 m², vastaava keskihinta on 53 600 mk (54 500 €). Jos lainaosuus oli maksamatta, se oli noin 20% myyntiarvosta eli talo oli rahoitettu pääosin osakkaiden omalla pääomalla.

Rahoitusmarkkinat olivat kovin erilaiset nykytilanteeseen verrattuna. Taloyhtiölainaa piti ottaa peräti neljästä eri pankista, vaikka lainan summa, 380 000 mk (507 638 €), oli suhteessa rakennuksen arvoon pieni (esim. palovakuutuksen arvo oli 6,15 miljoonaa mk). Suurin osa lainan rahoituslaitoksista on jo hävinnyt historian hämäriin: Oulun Säästöpankki, Säästöpankki Sampo, Turva ja Suomen Työväen Säästöpankki. Pankit puntaroivat riskejään tarkkaan: Oulun Säästöpankki olisi halunnut muuntaa taloyhtiölainan yksityislainoiksi jo parin asumisvuoden jälkeen.

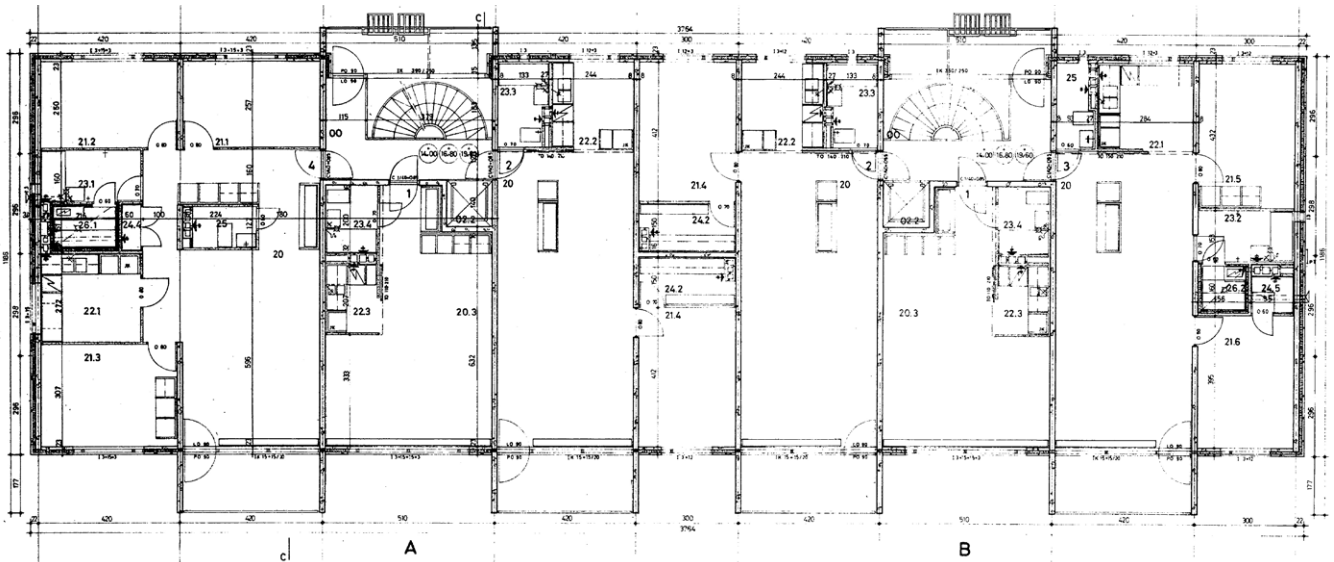
Lyhytaikaisessa vakuutuslainassa korkomarginaali oli peräti 10%, pitkäaikaisissa 5–6%. Lainat maksettiin pois nopeasti, kymmenessä vuodessa. Rivakka lyhennystahti ja korkeat korot pitivät rahoitusvastikkeen korkeana. Kun talon kulujen todellinen rakenne selvisi, vakiintui hoitovastike tasolle 2,60 mk ja rahoitusvastike tasolle 2,00 mk (lähes sama euroissa).

Isoja asuntoja ja uima-allas

Kaukovainion itäpuolelle valmistui parin vuoden sisällä 20 kerrostaloa, jotka edustavat kuutta eri kerrostalotyyppiä. Asuntojen hinta vaihteli alunperin hieman kerrostalotyypistä riippuen. Halvimpia uudet asunnot olivat pitkissä, kolmikerroksisissa lamellikerrostaloissa ja kalleimpia taasen Hiioharjun tapaisessa tornitalotyypissä, joissa oli autokatos, tuuletusparveke ja uima-allas.

Hiioharjussa on 2555 asuinneliötä 42 asunnossa, seitsemässä asuinkerroksessa ja kahdessa rappussa. Kokonaiskerrosmäärä on kahdeksan, kokonaisala on 3056 m² ja kokonaistilavuus on 10 455 m³ yhteensä 8 kerroksessa ja väestönsuoja kellarissa. Vuokratontti on nykymittapuulla hulppean kokoinen, 4453 m², vuokra-ajan ulottuessa 31.12.2034 saakka.

Talon päätyihin tuli isoja asuntoja, A-rappuun 92 m² neliöitä ja B-rappuun 78 m² kolmioita, kumpiakin 7 kpl. Talon keskelle valmistui läpitalon kaksioita (61,5 m²) ja yksiöitä (36 m²), kumpiakin 14 kpl. Huoneistot ovat 1950-luvun ja 60-luvun alun vastaaviin huoneistotyyppisiin verrattuna suurikokoisia, samoin suhteessa valtion Arava-ohjeisiin, joita yleensä seurailtiin talotyyppiä suunniteltaessa. Aravan suosittu huoneistotyyppi aloiksi olivat yksiöissä 30–35 m², kaksioissa 45–65 m², kolmioissa 65–80 m² ja neliöissä 80–100 m².

5 - 7 krs. pohjakaava. Neliöissä ja B-rapun kolmioissa oli sauna, jonka paikalla sijaitsi alemmissa kerroksissa vaatehuone. Keittokomerot olivat olohuoneen yhteydessä siten, että ruokapöytä oli tarkoitus laittaa olohuoneen puolelle. Tilanjakajana toimi eteisen kaapisto, neliöissä myös erillinen WC. Kaksiot oli sijoitettu talon keskelle toistensa peilikuviksi. (Kuva: Oulun Kaupunginarkisto)

Kaukovainion vilkkaimpaan rakentamisaikaan, vuosina 1965 – 1975, valtion rakentamispoliitikassa suositettiin kerrostalojen rakentamista. Asumisihanne oli ns. funktionalistisen arkkitehtuurin mukainen. Ajateltiin toisaalta, että jos rakennetaan kerrostaloja, saadaan kaikki halukkaat mahtumaan kaupunkiin, ja toisaalta, että kaikenlaiset ihmiset voivat elää kerrostalossa tasavertaisesti, ilman luokkarajoja. Moderni, kohtuuhintainen kerrostalo oli tapa varmistaa, että kaikilla oli mahdollisuus terveelliseen ja hygieeniseen elämään riittävässä ja valoisissa tiloissa, joissa oli nykyaikaiset mukavuudet (sähkö, juokseva vesi, kylpyhuone ja vesiklosetti). Täytyy muistaa, että nämä mukavuudet eivät vielä 1960-luvulla olleet itsestäänselviä varsinkaan maaseudulla, josta kaupunkiin muutettiin.

Erilaisia tarpeita varten piti olla erikokoisia asuntoja. Lapsiperhe tai eläköityvä, varakkaampi pariskunta tarvitsi tilaa ympärilleen, mikä johti keskimääräisen asuntokoon kasvuun. Tavoiteltiin 70 m² keskimääräistä asuntokokoa. Rakentamispoliitikan seurauksena Kaukovainiolle rakennettiin jopa lähes 120 m² viisiöitä ja Hiioharjussakin asuntojen keskikoko oli yli 60 m².

Hiiosharjuun asukkaita houkuteltiin asunnoilla, joissa oli avarat pohjaratkaisut, edustavan kokoinen olohuone, paljon luonnonvaloa ja tietysti kaikki mukavuudet. Ainakin isompien asuntojen keittiöissä oli jääkaapin ja taloyhtiön kylmävaraston ohella, ns. jauhokomero, jonka ulos menevä ilmanvaihtotorvi piti viileänä. Uusinta uutta oli, että 5–7 kerroksen kolmioissa ja neliöissä saattoi pistää lämpiämään oman sähkösaunan. Uutuus oli myös lämmitystapa, kaukolämpöjärjestelmä, joka oli otettu Oulussa käyttöön vain pari vuotta aiemmin, vuona 1969.

Isot, koko olohuoneen levyiset parvekkeet tarjosivat metsäiset näkymät. Lähes koko seinän korkuiset maisemaikkunat avautuivat parvekkeille. Yksiöihin ei parvekkeita tehty, koska ajan Arava-ohjeissa se kiellettiin, mutta portaikot varustettiin ruhtinaallisen kookkailla tuuletusparvekkeilla. Kullakin porrastasolla oli kolme asunnon ovea sekä hissi, kaikki ryhmiteltynä tuuletusparvekkeen maisemaikkunoiden eteen sijoitetun kierreportaikon ympärille. Tehokas tilaratkaisu oli mahdollinen, koska kierreportaikko vei vähän tilaa.

Tällainen funktionalistinen porrashuoneratkaisu oli 1970-luvulla jo luksusta. Tyypillisemmin huoneistot sijoitettiin pimeään keskikäytävän varrelle, mikä on myös perusratkaisu nykykerrostaloissa.

Hiiosharjun yhteiset tilat olivat aivan toista maata kuin vanhojen kerrostalojen synkät ja polveilevat bunkkerit. Kaikki päätilat löytyivät kätevästi ja ilman portaita pohjakerroksesta. Mikä parasta, tilat olivat valoisia - jopa boilerihuoneessa oli ikkuna. Tilojen esteetön sijainti ja valoisuus on mahdollistanut käyttötarkoituksen muuntelun aikojen saatossa.

Tuon ajan perusvarustukseen kuului +5-asteinen huoneistokohtainen kylmäkellari juureksille (nyk. B-rapun pyörävarasto). Häkkikomeroitakin oli runsaasti. Isoimpien asuntojen käyttöön annettiin suhteessa enemmän varastotilaa.

Uima-allasosasto tarjosi arkeen ennennäkemätöntä luksusta. Vaikka uima-allas oli tullut 1970-luvun alussa muotiin, ei niitä joka kerrostaloon rakennettu. Rakennusyhtiöiden välinen kilpailu johti todennäköisesti siihen, että Kaukovainiolla on hallussaan metsälähiöiden epävirallinen uima-allasennätys: peräti 9 kpl. Kaukovainion itäpuolen talojen lisäksi niitä on samaan aikaan rakennetuissa kerrostaloissa Vaskitiellä ja Rautaruukin aluekonttorissa (nyk. Hiiosen puolella). Kerrostalo-altaiden suosio on ollut vakaata, sillä ne ovat tätä kirjoitettaessa edelleen käytössä, osa jo saneerattujakin.

Uimahuone on säilyttänyt pääosin alkuperäisen ilmeensä. Lattialaatoitus on Pukkilan sinistä näppylälaattaa, ovet mäntyä ja katossa puupanelointi. Ikkunakarmit olivat alunperin siniset myös sisälle päin. Uima-altaan mitat ovat n. 9 x 3 m ja tilavuus n. 40 m³. (Kuva: Juuso Piippo 2022)

Tuuletusparvekkeiden maisemaikkunat
tuovat kaunista pohjoista valoa porrashuo-
neisiin. (Kuva: Raija Kristo 2022)

Siroit pinnakaiteilla varustetut kierreportaikot tilattiin Lemminkäiseltä, sillä teräsbetonirakenne vaati erityisosaamista. (Kuva: Raija Kristo 2022)

Sairaanhoitajia, opettajia, insinöörejä...

Vaikka lähiöiden toivottiin houkuttelevan kaikenlaisia ihmisiä, koostui suomalaisen lähiökerrostalon asukaskunta pääosin työväestä ja keskiluokasta. Lapsiperheitä oli paljon. Toki vaihtelua talojen välillä oli. Millaisia ihmisiä vaikutti Hiiocharjussa?

Joidenkin muisteloissa Hiiocharju on ollut ”hieno talo”. Tultiinpa kotiin jopa Kekkonen ajan tyyliin mustalla virka-autolla. Tällaisia muistoja on vaikea arvioida, koska kukin ihminen on luokkatietoinen omalla subjektiivisella tavallaan. Yleensä tällaisilla sanankäänteillä viitataan kuitenkin siihen, että talossa vaikuttaa korkean valta-, virka- ja koulutustason ihmisiä. Oliko sitten näin?

Talon länsipäätyä Merikotkanpuistosta kuvattuna. Neliöt sijaitsevat länsipäädyssä ja pohjakerroksessa on sauna- ja uima-allasosasto. Kellarissa on väestönsuoja. (Kuva: Juuso Piippo 2022)

Jotain asukkaista selviää tutkimalla talon arkistoa. 1970- ja 1980-luvuilla vanhaan osakekirjaan, asukasluetteloon ja pöytäkirjoihin oli usein tapana merkitä osakkaiden titteleitä. Näiden kirjo kertoo, että osakkaat edustivat yhteiskuntaa laidasta laitaan duunarista johtajiin. Tässä suhteessa modernin asuntopolitiikan ihanne, ajatus tasavertaisesta asumisesta, näyttää toteutuneen.

Osakaslistalta löytyy muiden muassa asiamies, leipuri, metalli- ja talonmies, maalari, isännöitsijä, autoasentaja, edustaja ja hitsaaja. Toisaalta on myös varatuomari, apteekkari, agronomi ja ekonomi. Nykynäkökulmasta vanhahtavia titteleitä ovat mielisairaanhoitaja, diplomikosmetologi, konekirjoittaja, huolitsija, lääkintävoimistelija, kylmäkkö, kartanpiirtäjä sekä korjaus- ja postimestari. Näitä titteleitä löytyy 1 – 2 kpl.

”Rouviksi” on merkitty 2 – 5 henkeä, kuten myös seuraavia ammatteja. Rautateiden työntekijöitä on useampaa sorttia naispuolisesta asemamestarista rautatieläiseen ja veturinkuljettajaan. Liike- ja konttorialat

ovat hyvin edustettuina: on myyjää, liikkeenhoitajaa ja -johtajaa; on merkonomeja, pankkivirkailijoita ja konttorinjohtajia.

Suhteessa eniten, 5 – 10 kpl, on opiskelijoita, opettajia sekä hoito- ja rakennusalan osaajia. Hoitoalalta yleisin ammattinimike on sairaanhoitaja. Työssä käyviä ja eläkkeelle jääneitä tai johtotehtäviin siirtyneitä kansakoulunopettajia on niin yksiöissä, kaksioissa kuin neliöissäkin. Löytyy myös lehtori, lastentarhan-, erityis- ja talousopettaja. Rakennusmestarit, insinöörit ja diplomi-insinöörit ovat myös selvästi pitäneet talosta, sillä heitä on paljon sekä asuvien osakkaiden että vuokralaisten joukossa.

Eräässä insinöörin muistelossa ”talo oli insinöörien pystyttämä ja pyörittämä”. Vaikka rakennus- ja tekniikanalan ihmisillä näyttää olleen talossa suuri edustus ja rooli, on tämä vain puoli totuutta. Muistelija on kiinnittänyt huomiota voittopuolisesti vain oman alansa ihmisiin. Jos katsotaan vaikkapa johtokunnan kokoonpanoa, se heijastelee suoraan osakaskantaa. Pääosa johtokunnan jäsenistä on hoito-, konttori-, liike- ja rakennusosalta. Puheenjohtajat ovat opettaja-, diplomi-insinööri- tai ekonomitaustaisia.

Osakkaat asuivat pääosin itse neliöissä ja kolmioissa. Arviolta kolme neljästä kaksioista oli omistajan käytössä. Arviolta neljä viidesosaa yksiöistä oli vuokratyössä, mutta vuokralaiskanta ei eroa osakaskannasta. Siitä poikkeavia vuokralaistitteleitä ovat farmanomi, konsulentti, metsänhoitaja, lääkäri, tähtitieteen tuntiopettaja ja assistentti.

Eläkeläisiä on asunut joka huoneistotyypissä. Tyypillisin ruokakunta on ollut lapsiperhe. Lapsia ja nuoria on ollut paljon kaksioissa, kolmioissa ja neliöissä lasten määrän vaihdellessa yhdestä viiteen. Myös muutamassa yksiössä on asustanut useampilapsinen perhe jopa vuosikymmenen. Tuohon aikaan oli selvästi tavallisempaa, että yksiössä asusti useampi ihminen, kuten nuoripari tai perhe.

Merkinnät asukkaiden lähtöpaikkakunnista ovat puutteelliset. Enemmistö näyttää olleen Oulun sisäisiä muuttajia. Seuraavaksi eniten on lähiseuduilta ja Pohjois-Suomesta muuttaneita, mutta oli myös tulijoita muualta Suomesta, Mikkeliä, Tamperetta ja Helsingin Kalliota myöten. Elettiin aikoja, joina keskimäärin 200 000 ihmistä vaihtoi asuinkuntaansa vuosittain. Hiioharju ei ollut kuitenkaan mikään maaltamuuttajien tyyssija, mikä on joskus perusolettama tuon ajan lähiökerrostalosta. Asukkaat ovat olleet pääosin kantasuomalaisia. Poikkeuskin löytyy, kuten islantilainen aviopuoliso.

Vuonna 2022, kun taloyhtiön valmistumisesta tulee kuluneeksi 50 vuotta, on talon parkkikilistassa yksi nimi, joka esiintyy jo 1970-luvun listoilla, jopa samalla paikkanumerolla. Lisäksi talossa asuu yksi alkuperäisen osakkaan poika.

Talkoita ja virkistystä

Hiioharjussa on asunut aktiivista ja osaavaa porukkaa. Jos tarvittiin pyöräkatoksen luonnospirros, se voitiin tilata talossa asuvalta rakennusinsinööri Hietalalta. Jos piti huoltomaalata parvekkeita, ikkunoita ja puistonpenkkejä, se voitiin tilata maalari Kilpeläiseltä. Jos piti tutkia huoneistojen ja uima-altaan lämmönkiertoa, sen teki diplomi-insinööri Vuorivirta. Koneinsinööri Niemisalo mittaili asuntojen lämpötiloja ja eristepaksuuksia. Tuulikaapin rakentaminen tilattiin insinööri Antikaiselta. Pihan asfaltointia hoitivat talossa asuva Tielaitoksen piiri-insinööri ja tiemestari yhteistuumin. Tämä osaaminen ei tosin estänyt ainaista ongelmaa: vettä lammikoituu aina jonnekin, vaikka homman yrittäisi kuinka hyvin suunnitella.

Uima-altaasta kantautuva lika rasitti taloyhtiön saunan lauteita siinä määrin, että ne jouduttiin uusimaan 5 – 6 vuoden välein. Välillä ne väsäsi insinööri Antikainen tai insinööri Jokitalo, välillä niitä tehtiin isommalla talkooporukalla. Pesu- ja uimahuoneen penkkejä tilattiin Tahkokankaan työkeskuksen verstaalta, jonne osakas Moisalalla oli työn kautta suhteet.

Talkooporukkaa näyttää riittäneen myös kertaluokkaa työläämpään hommaan, nurmikon uudistamiseen. Eksoottisin talkoohomma oli Hiioharjun saostuskaivon puhdistus. Asukastiedotteessa toivotaan hartaasti, ettei WC-istuinta käytetä, kun miehet ovat alhaalla kaivossa puhdistusharjojen kanssa.

Hiioharjun lokaviemäri liitettiin sittemmin kaupungin viemäriverkkoon, koska oma kaivo tuli liian kalliiksi. Kerrostalo tuotti sen verran likavesiä, että lietesäiliöauto joutui käymään tyhjennyskeikalla tiheästi.

Asukkaiden viihtyvyydestä huolehdittiin monin tavoin, mm. parvekkeile hankittiin kukkalaatikoita yhteishankintana. Pensaita istutettiin talkoilla pihalle. Taimihankinnoissa säästettiin nykimällä pihlajantaimet ilmaiseksi Tahkokankaan hoitolaitoksen mailta, siellä vaikuttaneen osakas Moisalan luvalla.

Sauna- ja uima-allasosasto oli suosittu, joten se pyrittiin pitämään korkeatasoisena ja ajanmukaisena. Uusi keksintö, vesihanauksen sekoitin, asennettiin saunaosaston pesuhuoneisiin 1976. Seinäpanelointi uusittiin 7 asumisvuoden jälkeen.

1970-luvun puolivälissä uima-allas oli kaikkien käytössä aamu-uinneilla ti-su klo 7–11. Tuolloin miesten ja naisten uimavuorot yhdistettiin nykyiseen tapaan. Uima-altaan lämpötilasta oli kaksi kantaa, joiden välillä vaihdeltiin: pitäisikö se pitää yhtä lämpimänä kuin vastavalmistuneessa Raksilan uimahallissa, +24 astetta, vai riittäisikö 20–22 astetta. Vastakkain oli viihtyisyys ja energiansäästö: altaan vesikiertoinen lämmitys perustui vielä tuolloin sähköiseen lämmönvaihtimeen.

Lenkkisaunaa lämmitettiin vuodesta 1982 alkaen, jos kohta aluksi vuoron kestoissa pihisteltiin: vain 45 minuuttia per vuoro. Saunaosastoa sai vuokrata myös satunnaisia yksityistilaisuuksia varten. Taloyhtiön saunaillan yhteydessä ”tilausauna” maksoi 10 mk ja muuna päivänä 30 mk.

Kuten yleensä, pesutupakäytännöt vaativat koko ajan pientä säätöä. Aluksi luotettiin siihen, että käyttäjät maksavat käyttökorkvaukset omantuntonsa mukaan Hiioharjun shekkitilille STS-pankissa. Vuonna 1977 käytäntö muuttui, kun Sortavalan Sähköstä tilattiin paras mahdollinen ”ohjelmakohtainen rahastusautomaatti”. Tämä tarkoitti, että laite peri eri hinnat eri pesuohjelmista. Valko- ja kirjopesu kustansi 6 mk / 53 – 72 min ja hieno- ja villapesu 4 mk / 27 – 45 min. Matonpesu- ja mankelimaksuissa käytettiin keräyslipasta.

Hiioharjun varastoja muunneltiin asukkaiden tarpeisiin kuten nykyäänkin. A-rapun ”permanto-osaan” merkattiin pyörä- ja suksivarasto sekä pienempi varasto potkukelkkoja, lasten pulkkia tms. varten. Nämä käyttötarkoitukset ovat lähes samat tätä kirjoitettaessa.

Vuonna 1975 talon johtokunnan toteuttama ”välttämätön uudistus” oli, lokaviemäriiliittymän ohella, pingispöydän hankkiminen askarteluhuoneeseen. Siellä oli lisäksi muitakin pelejä. 1970- ja 1980-lukujen taitteessa tämä B-rapun tila muutettiin pyörävarastoksi ja ns. takavarastosta (boilerihuoneen vieressä) tuli uusi askarteluhuone. Siellä toimi eläkkeelle jääneen liikkeenjohtajan könninkelloverstas. Sorvit ja höylät veivät sähköä sen verran, että ko. osakkaalta perittiin sähkömaksu AMK:n sähköinsinöörin tekemien laskelmien

perusteella. Jonkin verran oli ristiriitaa siitä, voivatko muut asukkaat käyttää tilaa, kun ahkera kellontekijä koneineen kortteeraa siellä joka päivä. Vuonna 2016 kerhuhuone palasi alkuperäiselle paikalleen.

Korttelipiha oli kolmen naapurustalon yhteinen leikkipiha. Niinkin viitseliäitä oltiin, että kenttä jäädytettiin jääkiekkoilijoiden käyttöön useampana talvena ainakin vuodesta 1978 alkaen. Myös tästä koituneet vesilaskut jaettiin naapurien, asuntoyhtiöiden Kotkanpolku ja Nuoliharju kesken. Alkuperäisen jalkapallokentän pohjaa nähtävästi paranneltiin 1980-luvulla. Kesäisin kentälle saattoi virittää myös lentopalloverkon.

Asukkaiden kotirauhasta huolehdittiin. Merkintöjä järjestyshäiriöistä on vähän ja ne vaikuttavat tyyppillisiltä kerrostalon haasteilta, jotka liittyvät viikonloppujen yörauhaan, pieneen ilkeältä uimahuoneessa tai läpiajoon leikkipihan sivuitse. Johtokunta reagoi meluamiseen omien sanojensa mukaan ”varovaisesti”, mikä tarkoitti melun lähteen huolellista selvitystä ja melko teknistä asennoitumista ilmiöön. Kun yksi asukas soitti klassista musiikkia häiritsevästi, johtokunta suoritti desibelimittauksen ja ilmoitti asukkaalle, että pystypianonsoitto tulee ”säätää” alle 50 dB tasolle, kun se oli mittauksissa ylittänyt jatkuvasti 70 dB:n rajan.

Kerhuhuone nykyisessä asussaan B-rapussa. (Kuva: Juuso Piippo 2022)

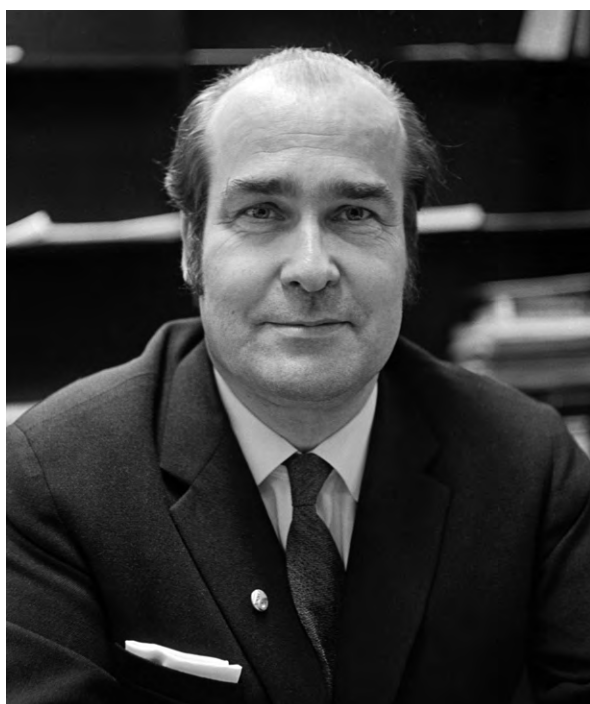
Kiinteistönhoitoa ja väestönsuojelua

Välillä talon pienempiä huoltoja, kuten nurmenleikkuuta, tilattiin talon nuorisolta. Enimmäkseen huolto-työt hoiti kuitenkin huoltoyhtiö tai talonmies. Aluksi huollosta vastasi Kaukovainion kiinteistöhuolto (1972 – 1975). Huoltoyhtiö kuitenkin irtisanoutui vedoten kohteen koviin kustannuksiin. Vuosina 1976 – 1980 huolto kuului talonmies Pentti Makkoselle. Vuonna 1981 solmittiin ensimmäinen sopimus Oulun kiinteistöhuollon ja yrittäjä Ismo Kuusijärven kanssa. Huoltoyhtiö on hoitanut hommansa niin hyvin, että palvelua on käytetty lähes keskeytyksettä 40 vuotta.

Hyvään huoltoon satsattiin. Sen osuus työkustannuksista oli ylivoimaisesti suurin: 2 – 3 kertainen siivoojan ja isännöitsijän palkkioihin nähden (n. 1200 mk vs. 600 mk / kk). Esimerkiksi Kaukovainion kiinteistöhuollon kuukausiveloitus oli nykyrahassa 1040 € vuonna 1975. Talonmiesten palkka vaihteli vuodenajan mukaan 1200 – 1900 mk:n välillä. Esimerkiksi nurmenleikkuusta oli säädetty oma palkkansa TE-sopimuksessa, mikä oli ilmeisesti korkeahko esimerkiksi lumityökustannuksiin verrattuna, koska johtokunta päivitteli korkeita nurmenleikkuukustannuksia 1970-luvun lopulla. Nyttemmin historiaan jäänyt huollon kustannus oli erillinen, työehtosopimuksen mukainen saunanhoito- ja lämmitysmaksu. Ohjelmoitavia saunanlämmitysohjaimia ei vielä ollut.

Lempinimestään huolimatta taloyhtiön omistama yksio A11, ”talonmiehen asunto”, ei ilmeisestikään ole koskaan ollut vuokrattuna talonmiehille, vaikka Kaukovainion kiinteistöhuolto kyselikin sitä kerran huoltomiehensä käyttöön.

Vuosina 1972 – 1983 taloyhtiön isännöitsijä valittiin osakkaiden keskuudesta hakemusten perusteella. Ammatti-isännöitsijää konsultoitii vain tarvittaessa ja silloin, kun osakasisännöitsijällä oli kiireitä. Ensimmäiset isännöitsijät olivat talousjohtaja Pauli Moisala (1972 – 1974) asunnosta A 74 ja tiemestari Pentti Still (1975 – 1976) asunnosta A 64. Pisimpään, seitsemän vuotta, isännöitsijänä oli merkonomi ja kanslisti Eeva-Liisa Pura asunnosta A 34. Hän vastasi myös talon kirjanpidosta ensimmäisen vuosikymmenen ajan, minkä jälkeen hän toimi tilintarkastajana 1980-luvun lopulta lähtien.

Oulun koululaitoksen talousjohtaja Pauli Moisala toimi Hiirosjarjun isännöitsijänä ja johtokunnan puheenjohtajana. (Kuva: Jorma Hilli 1970. Kalevan kokoelma, JOKA, Museovirasto.)

Uudishankkeista Puraa työllisti eniten pyöräkatoksen suunnittelu, sillä asiaa vatuloitiin peräti kahdeksan vuotta. Pyörien määrä ja säilytystilojen puute tuotti jatkuvasti valituksia. Jouduttiinpa harkitsemaan ”pyörän sisäsäilytysmaksuakin”.

Pyöräsuojan suunnitteluprosessissa konsultoitiin esimerkiksi talon arkkitehti Risto Harjua useaan kertaan. Vaihtoehdot olivat kovin erilaisia, aina kolhosta peltihallista lähtien, mutta lopulta päädyttiin vuonna 1983 valmistuneeseen nykyratkaisuun. Se on rakenteeltaan ja ilmeeltään samanlainen kuin autokatos, mikä oli arkkitehtonisesti hyvä ratkaisu. Samaa voi sanoa sijoituspaikasta yläparkkialueen laidassa, samassa linjassa autokatoksen kanssa. Arkkitehti Harju ehdotti yhdessä vaiheessa talon päätyä, missä sijaisi alunperin putkirakenteinen pyykinkuivatusteline.

Vuonna 1983 hallitus päätti siirtyä ammatti-isännöintiin. Isännöintisuhteet olivat pitkäkestoisia. Ensimmäinen ammatti-isännöitsijä oli Eila Raappana Jyrätien toimistolta. Myöhemmistä isännöitsijöistä mainittakoon johtava isännöitsijä Kari Myllyoja (Realia), joka luotsasi taloa koko 2010-luvun, peruskorjausten vuosikymmenen ajan.

Oma lukunsa oli rauhanajan ensiapu- ja pelastushenkilöstö, joka huolehti turvallisuudesta ja väestönsuojasta vapaaehtoistyönä. Sota-ajan läheisyys vaikutti siihen, että toiminta ei ollut niin rutiiniluontoista kuin 2000-luvulla. Yhtiökokous valitsi vastuuhenkilöt ja myönsi eron erohakemusten pohjalta. Ensiapukoulutusta suositeltiin. Esimerkiksi vuonna 1978 henkilöstö oli seuraava: väestönsuojeluvalvoja oli tiemestari Pentti Still, väestönsuojanhoitaja insinööri Jouni Niemisalo, heidän varamiehenään toimivat opettajat Annikki Koskela ja Tyyne Turunen. Lisäksi oli vielä ensiapu- ja pelastusryhmän vastaava, sairaanhoitaja Raisa Stroja.

Siltä varalta, että rakennus romahtaisi pommituksissa, väestönsuojassa oli maanalainen ulosryömintäkäytävä sekä lapio, jolla saattoi kaivaa pois tieltä maata käytävän loppupäästä. Muuhun varustukseen kuului puhelinliittymä, oikea määrä työkaluja, kypäriä, vesisäiliöitä sekä joditabletteja mahdollista ydinlaskeumaa varten. Taloyhtiö täydensi varustusta vuosittain 1970-luvun kuluessa.

Viranomaiset tekivät 1980-luvun lopulle asti väestönsuojatarkastuksia, joissa VSS-varustuksen riittävyys ja kunto käytiin läpi. Tarkistajien päähuomio oli nähtävästi pilaantuvissa varustuksissa, sillä he eivät koskaan huomanneet, että väestönsuojan ilmanvaihtokoneita ei ollut kytketty sähköverkkoon; se tehtiin vasta vuonna 2019. Toisaalta näyttää siltä, että Hiirosharjun suojanhoitaja on ollut käytännön ihminen ja teki enemmänkin kuin mitä laki vaati, sillä hän varusti väestönsuojan siirrettävät WC-istuimet Peppu-merkisellä vessapaperilla.

Kansanedustaja puheenjohtajana

Suomalaisessa taloyhtiömallissa korostuu luottamushenkilöiden työ. Se, joka ei ole koskaan taloyhtiön hallintoon osallistunut, ei osaa kuvitellakaan, kuinka paljon työtä luottamushenkilöt tekevät kulussien takana talon arjen sujumisen eteen. Iso osa työstä on rakennuksen kunnon ja järjestyksen tarkkailua ja ylläpitoa ja siihen liittyvää viestittelyä, josta jää yleensä vain vähän jälkiä arkistodokumentteihin.

Niin moni osakas on tehnyt pitkän uran Hiioharjun luottamustoimissa, ettei heitä kaikkia voi tässä yhteydessä millään nimeltä mainita. Pelkästään talon johtokuntaan (vuodesta 1983 lähtien hallitus) valittiin vuosittain neljä henkilöä, vaihtuvuuden ollessa keskimäärin 1–2 hengen luokkaa per toimikausi. Johtokunnan puheenjohtajat olivat 2000-luvulle saakka miehiä. Naisia johtokunnassa oli yleensä vähintään yksi.

Loppuvuoden 1972 taloa johti ns. rakennusjohtokunta. Ensimmäinen varsinainen johtokunta valittiin 13.12.1972 Oulun Suomalaisella Klubilla pidetyssä yhtiökokouksessa. Kokousta ja ensimmäistä johtokuntaa veti opetusneuvos Armas Leinonen. Ensimmäiset johtokunnan jäsenet olivat Leinosen ohella oikeustieteiden kandidaatti Keijo Siljander, insinööri Kalevi Rantakangas ja tiemestari Pentti Still.

Leinonen toimi puheenjohtajana vv. 1972–1974, minkä jälkeen hän osallistui aktiivisesti yhtiökokouksiin ja toimi tilintarkastajana, kunnes ikä verotti aktiivisuutta 1980-luvun alussa. Leinonen omisti asunnon A 54.

Kansakoulunopettaja, opetusneuvos Leinosella (1900 – 1985) oli takana pitkä kansanedustajaura (1952 – 1970). Liberaalista kansanpuoluetta edustanut Leinonen toimi kahteen otteeseen presidentin valitsijamiehenä (1950 ja 1962).

Opetusneuvos oli tarvittaessa valmis räväköihinkin toimiin. Kun korkeakoulujen uusi YYÄ-lakiesitys ei miellyttänyt, hän piti eduskunnassa kuuden tunnin jarrutuspuheen vuonna 1970, mikä osaltaan kaatoi lain, koska lakia ei ehditty vahvistaa ennen vaaleja ja hallitus vaihtui vaaleissa. 47 konekirjoitusliuskan pituinen puhe perustui puhelahojoille, joita Leinonen oli kehittänyt opettajana ja SRK:n puheenjohtajana. Taloyhtiön pöytäkirjoista päätellen vastaavaan ei tarvinnut turvautua Hiioharjussa.

Taloyhtiön seuraava johtokunnan puheenjohtaja (1975 – 1976) oli Pentti Ikonen (s. 1928). Hän oli siviiliammattiltaan Tielaitoksen piiri-insinööri eli käytännössä uudenkarhean Tielaitoksen Ratakadun aluekonttorin johtaja. Ikonen harrasti sairaanhoitaja-vaimonsa Eevan kanssa klassista musiikkia ja oli Oulun Suomalaisen Klubin jäsen.

Vanhan yhtiöjärjestyksen aikaan yhtiökokouksia oli kaksi, maalisi- ja joulukuussa. Suurin osa yhtiökokouksista pidettiin Suomalaisella klubilla Klubitalossa (Uusikatu 23). Muutamassa pöytäkirjassa mainitaan erikseen klubin Merikoski-kabinetti. Kokouspaikan valinnassa on seurattu ajan muotia, sillä S-klubi oli 1970-luvun ja 1980-luvun alun suosituimpia kokous- ja tanssipaiikkoja. Toinen vakituisempi yhtiökokouspaikka oli 1970-luvun lopulta alkaen Seurakunnan kerhohuoneisto, Ampuhaukantie 5 A. Muutaman kerran kokoonnuttiin myös Kaukovainion (kansa)koululla.

Johtokunnan kokoukset olivat toisinaan klubin Jääkärikabinetissa, useimmiten kuitenkin itse taloyhtiössä, kuten isännöitsijä Puran huoneistossa A 34. Kokouksia oli 1 – 2 kuukauden välein.

Osakas Pauli Moisala näyttää olleen taloyhtiön ensimmäisen vuosikymmenen voimahahmo. Parin vuoden isännöitsijän pestin jälkeen hän vaikutti johtokunnan jäsenenä, veti yhtiökokouksia ja johtokuntaakin kuusi vuotta (1977 – 1982). Hän mm. uudisti yhtiöjärjestyksen. Moisalalla oli myös äänivaltaa yhtiökokouksissa, sillä hän omisti pitemmän aikaa kaikki 7. kerroksen huoneistot A-rapussa.

Paavolassa syntynyt Moisala (1926 – 2013) aloitti uransa Haukiputaan kirkonkylänkoulun opettajana edeten rehtoriksi. Hiioharjussa asuessaan hän toimi Oulun koululaitoksen talousjohtajana ja kuntainliiton hallintosihteerinä ja rakennuttajana. Vapaa-aikanaan hän oli toimelias: lauloi ja pakinoi Kalevassa nimimerkillä Septimus ja osallistui sotaveteraanina reserviupseeri- ja urheilutoimintaan.

Hiioharjussa Moisala yritti saada osakkaita tukemaan SVUL:n urheilutoimintaa isänmaallisuuteen vetoavalla kirjeellä: ”meidän kaikkien tervettä elämänmenoa ajattelevien yhteinen velvollisuutemme on

tukea kansamme urheilua.” Eipä siis ihme, että taloyhtiö tuki Moisalan aikana alueen urheiluseuraa, Kaukovainion Kuntoa, pienellä avustuksella (1 mk per asunto). Vastineeksi seuran piti toimittaa kilpailutulokset ala-aulan ilmoitustaululle.

Moisalan jälkeen johtokunnan puheenjohtajana toimi tekniikan lisensiaatti Matti Härkönen asunnosta B13 (1983–1985). Asiamies, ekonomi Markku Holopaisen (A24) pitkä, 2000-luvulle asti jatkunut puheenjohtajakausi alkoi vuonna 1986.

Taloyhtiön ensimmäinen johtokunnan puheenjohtaja oli opetusneuvos, kansanedustaja Armas Leinonen (vas.). (Kuva: Ikkäheimo 1966, eduskunta). Toinen puheenjohtaja oli piiri-insinööri Pentti Ikonen (oik.). (Kuva: 1971 Kalevan kokoelma, JOKA, Museovirasto.)

Itsenäisyyspäiväkynttilöitä ja energiansäästöä

Johtokuntien ensimmäiset työt olivat viimeistelyitä ja vastaanottotarkistuksia sekä vastike- ja käyttökorvaustason määrittelyä. Esimerkiksi vuonna 1972 vesimaksu oli 4 mk (5,35 €), autokatosmaksu 10 mk (13,36 €), kylmäpaikka 3 mk (4,00 €) ja pesutupa 2,5 mk/t (3,35 €). Nykynäkökulmasta erikoisempi käyttökorvaus oli mankelimaksu 1 mk/t (1,34 €) mankelihuoneen erillisestä käytöstä.

Saunamaksu, 10 mk (13,36 €), haki aluksi muotoaan. Välillä maksua porrastettiin henkilömäärän mukaan ja välillä vierailijoilta yritettiin periä erillinen 5 mk:n maksu, kunnes korvaus vakiintui talouskohtaiseksi. Autopaikkalistassa pistää silmään, että siinä oli alkuvuosina määritetty erikseen B- ja A-rapun ”puolet”, joista A-rapun puoli oli lähempänä taloa. Autopaikkoja vuokrattiin välillä vuoden, välillä 2 kk:n minimisopimuksella.

Johtokunta teki usein kyselyitä, joilla kartoitettiin puutteita, tarpeita tai korjaushalukkuutta. Puutteet selvisivät kyselyillä hyvin, mutta tarpeellisetkin parannukset tahtoivat jäädä tekemättä, kun osakkaat vastasivat kyselyihin penseästi, todennäköisesti lisäkustannusten tai lisätyön pelossa. Monissa parannuksissa oli lähtökohtana, että taloyhtiö toimittaa remonttimateriaalin ja osakkaan pitäisi tehdä työ huoneistossa itse.

Yhtiökokouspöytäkirjojen loppuun oli tapana kirjata yhteenvetoa käydyistä keskusteluista sekä osakkaiden ”evästyksiä”, jotka johtokunta yleensä käsitteli tulevissa kokouksissaan. Osa evästyksistä oli yleisluontoisia toiveita, kuten ”etsikää säästöjä”. Niitä kyllä sitten etsittiinkin melko epätodennäköisistäkin kustannuseristä, kuten tonttivuokrasta: puheenjohtaja Moisala yritti puhua kaupunginhallitusta ympäri, jotta tonttia pienennettäisiin, mutta asia jäi ”makaamaan hallituksen pöydälle”.

Osa evästyksistä oli yksityiskohtaisempia aloitteita, joissa toivottiin esimerkiksi istutuksia tai itsenäisyyspäiväkynttilöitä ”asukkaiden muistamiseksi”. Jälkimmäinen aloite toteutettiin ainakin vuosina 1976–1978, Suomen itsenäisyyden 60-vuotisjuhlan tienoilla. Kynttilöiden jakoperusteeksi kirjattiin ”huoneluku poislukien keittiö”. Niinpä neliössä saatiin poltella peräti neljää kynttilää, kun yksiöt saivat tyytyä yhteen.

1970-luvun puolivälissä taloon harkittiin oman nuorisajohtokunnan ja nuorisoluottamusmiehen toimen perustamista. Jalona tarkoituksena oli nuorison harrastusten tukeminen mutta myös askarteluhuoneen ja pihan pitäminen järjestyksessä. Vaihtoehtokustannuksena oli askarteluhuoneen lukkojen sarjoittaminen eri avaimille.

Ajat muuttuvat ja tekniikka sen myötä. Siinä missä 2020-luvun taloyhtiössä mietitään, miten taloyhtiön sähkökeskus kestää sähköautojen latausta, ja miten taloyhtiö voi toimittaa huoltoaseman virkaa, olivat tekniset murrokset vanhoina aikoina kertaluokkaa pienempiä. Talon valmistuessa autojen moottorien lämmittäminen oli suht uutta ja lämmitysmahdollisuus oli vain autokatospaikoilla (22 kpl). Parin vuoden jälkeen lämmityspaikkojen määrää lisättiin 33:een. Seuraava tekninen harppaus oli autojen sisätilalämmittimien yleistyminen. Vuonna 1983 johtokunnassa mietittiin, pitäisikö tällainen turhanaikaisuus kieltää vai määrättäisiinkö sisätilalämmittäjille ylimääräinen sähkömaksu 100 mk/v. Pelättiin keskuksen ylikuormittamista.

Isompi haaste oli energian hintojen nousu jyrkästi 1973 alkaen. Kaikenlaisia mahdollisia energiansäästömuotoja mietittiin. Energiansäästösaneerauksiin yritettiin hakea ns. energia-avustustakin, tuloksetta.

Talon lämpöenergiankulutusta seurattiin vuositason 1970-luvun lopulla. Monenlaisia tiivistys- ja lisäeristysvaihtoehtoja mietittiin. Tutkittiin ikkunoiden ”riivaamista” ulkopuolelta sekä ulkoseinien vuoraamista sisäpuolelta haltex-levyillä, samoin kuin parvekkeiden taustaseinän lisälämmöneristystä lasikuituvillalla. Laskeskeltiin, kannattaisiko uima-altaan lämmitys kytkeä patterivesikiertoon. Kolmannen lasin lisäämistä ikkunoihin pidettiin kyllä tehokkaana parannuksena, mutta asia kaatui hintaan, samoin uima-alasuudistus.

Ensimmäinen toteutunut toimi oli, että asukkaille jaettiin eristysnauhaa ovien ja ikkunoiden tiivistämiseksi. Autojen lämmitysaikaa sekä pesutuvan puhaltimen käyttöaikaa rajoitettiin. Mietittiinpä teknisiä

yksityiskohtia niinkin pitkälle, että kuivainpuhaltimen "venttiilit suljettiin". Samoin tarkistettiin, että tuuletusikkunoiden kahvat sulkevat ikkunat tarpeeksi tiiviisti.

1980-luvun alkupuolelle tultaessa harkittiin vesihanojen paineen säästösettereitä ja jopa lämmöntalteenottojärjestelmää. Siihen ei löytynyt rahkeita, mutta sen verran tärkeäksi itse tarkoitus koettiin, että osakkaat suostuivat 30 pennin hoitovastikkeenkorotukseen "energiansäästösaneerausta" varten (n. 5% korotus). Tällä rahalla rakennettiin neljä tuulikaappia. Suurin satsaus on ehkä nykynäkökulmasta hieman yllättävä: patterit varustettiin vasta vuonna 1980 huoneistokohtaisilla termostaateilla (42 kpl), jotka lukittiin +21 asteeseen. Vedensäästöuudistuksista mainittakoon, sokerina pohjalla, tulppien hankkiminen keittiön lavuaareihin taloyhtiön kustannuksella.

Funkkitalon erityispiirteitä

Arkkitehtuuritoimisto Risto Harju ja co:n piirtämä talo esiteltiin *Arkkitehti*-lehdessä 3 / 1972. Johdantokirjoituksessaan Harju korostaa, että pohjoisessa pitää panostaa aiempaa enemmän laadukkaaseen arkkitehtuuriin, joka luo hyvän elämän puitteet maalta kaupunkiin muuttaville.

Harjun toimisto oli aikansa isoimpia suunnittelufirmoja työllistäen jopa 20 henkeä. Pääarkkitehti Risto Harju (1929 – 2015) oli kotoisin Tuirasta ja kuului ensimmäisiin oululaisarkkitehteihin, jotka valmistuivat Oulun yliopiston omalta arkkitehtilinjalta vuonna 1965.

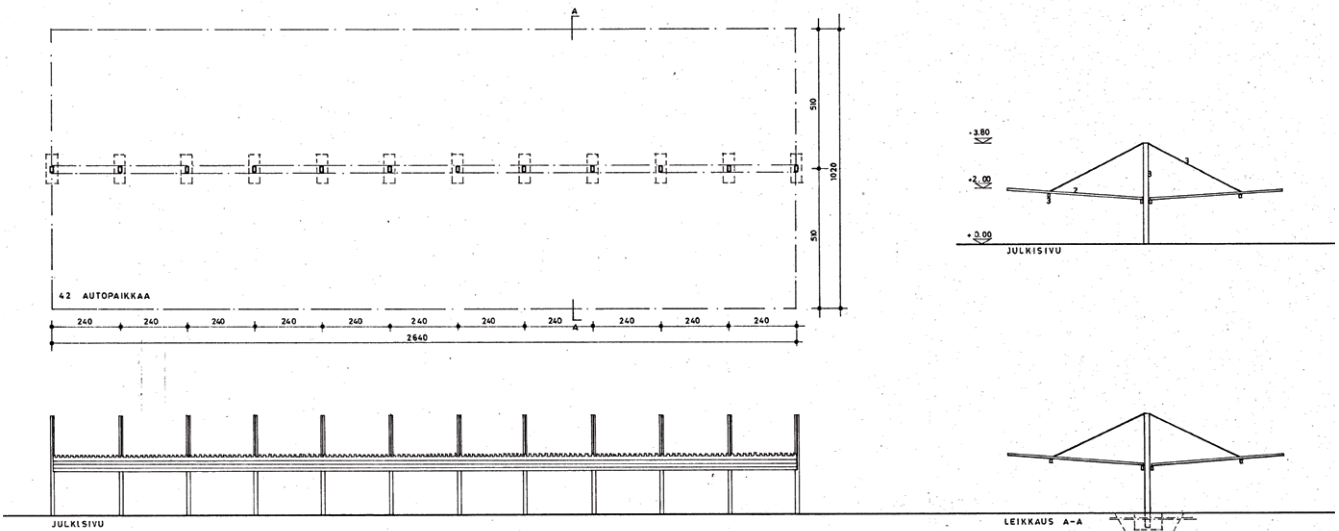
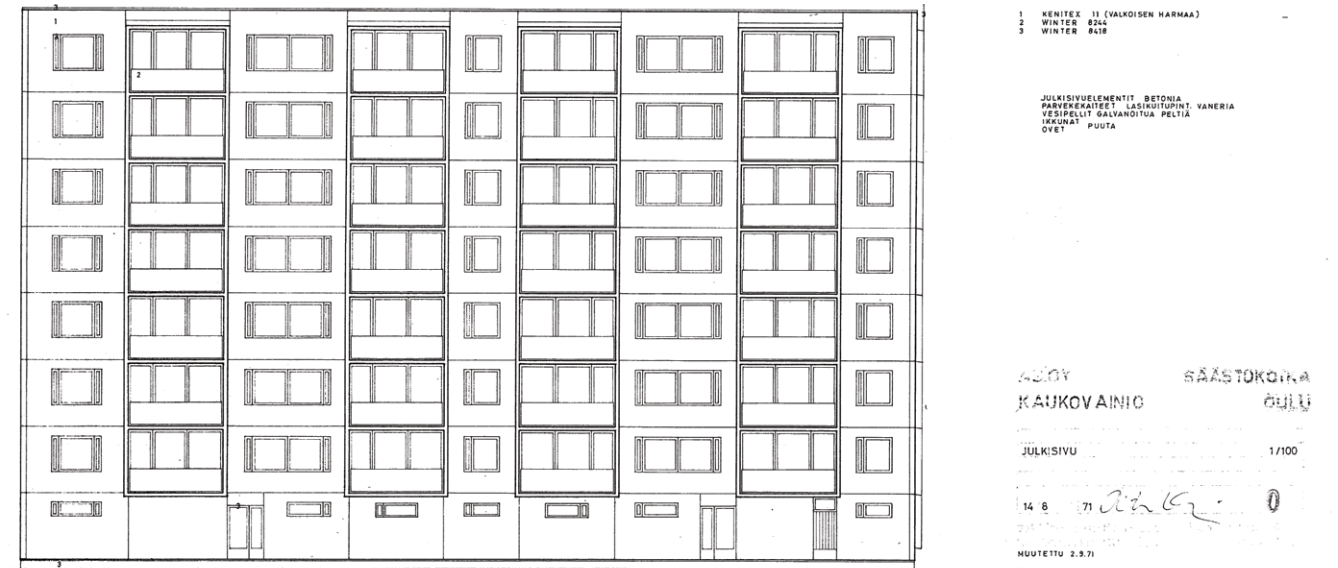
Talon pääarkkitehti Risto Harju vuonna 1968. Hiirosharjun johtokunnan entinen puheenjohtaja Pentti Ikonen muistelee häntä subliikina herrasmiehenä, jossa oli hyvän bisnesmiehen vikaa. Ikonen ei ymmärtänyt ajalle ominaista tyyppitalosuunnittelua: miten samat arkkitehtipiirustukset saattoi myydä myös kahdelle naapuritaloyhtiölle (Asuntoyhtiöt Nuoliharju ja Nuolihaukantie 2) vain tehosteväriä vaihtamalla? (Kuva: Kalevan kokoelma, Joka, Museovirasto)

Arkkitehtitoimiston muita tunnettuja kohteita ovat Nallikarin rantapaviljonki (nyk. meriravintola), Rakasilan vanha uimahalli, Ouluhallin vanha kuplaosa, Pohjois-Suomen Teollisuusopiston kampus Hietasaaressa (Pohto), Johteenpooki ja Tuiran kartano (nyk. Tuiran hyvinvointikeskus). Kaukovainiolle Harjun toimisto suunnitteli kaikkiaan 5 erilaista kerrostalotyyppiä sekä As. Oy Haulitien rivitalot arkkitehtuurikilpailuvoiton tuloksena.

Hiioharjun pääsuunnittelija, arkkitehti Risto Harju (vas.) esittelee Juha Eskeliselle Ouluhallin sisätilojen pienoismallia. Harju oli toiselta koulutukseltaan liikuntaneuvoja ja harrasti golfia ja uintia. Urheilumiehenä häntä kenkutti, kun poliitikot leikkasivat viime hetkellä hankerahoitusta, minkä vuoksi stadionia ei voinut toteuttaa täysimittaisena. (Kuva © Jorma Hilli 1984. Kalevan kokoelma, JOKA, Museovirasto.)

Hiioharju on rakenteeltaan ns. kirjahyllyrunkoinen osaelementtitalo, jossa pääosa rakennusmassasta on paikallaan valettua teräsbetonia. Rakenne oli ajalle tyypillinen – toinen yleinen rakennetyyppi oli täyslementtitalo. Tekovaiheessa paikallaan valun osuutta lisättiin ja esimerkiksi perustus tehtiin toisin kuin piirustuksissa, paikallaan valaen, kuten myös kantavat seinät, laatat ja parvekkeet. Pitkillä julkisivuilla käytettiin itsensä kantavia sandwich-elementtejä. Väliseinissä käytettiin Siporex-kevytbetonelementtiä, pohjakerroksessa kalkkikivitiiltä.

Arkkitehtuuritoimisto Risto Harjun piirustuksia Hiiosharjasta. Ylhäällä on piirros julkisivusta etelään korttelipihan suuntaan. Kuvaan on merkitty talon alkuperäiset tehostevärit: numero 2 on juolukansininen ja numero 3 on tropiikinsininen. Alhaalla on piirros autokatoksesta vuodelta 1971. Katon kantavat poimulevyt on kallistettu sisäänpäin kohti kannatuspilareiden linjaa ns. vetotankojen avulla. Katoksen keskelle lisättiin remontissa v. 2018 samankaltainen sadevesiviemäröinti kuin on yleensä ns. tasakatolla. (Kuvat: Oulun Kaupunginarkisto)

Talon ja autokatoksen insinöörisuunnittelusta vastasi Insinööritoimisto Arvi Ruskola, joka oli Harjun vakituinen työpari monissa projekteissa, esimerkiksi Raksilan uimahallissa. Ennen omalle firmalle omistautumista Ruskola oli toiminut kaupungin rakennustarkastajana keskustan tornitalojen, Yhdystornin ja Klubitalon, rakentamisen aikoihin. Talon muusta insinöörisuunnittelusta vastasi Lämpöteknillinen insinööritoimisto Sasto ja Sähköinsinööritoimisto Mauri Ketola.

Harjun arkkitehtonisen tyylin avainsanat ovat urbaanisuus, järjestelmällisyys ja modernisuus, tilojen toimivuus ja valoisuus, ajalle ominaisen tekniikan käyttö sekä muodon ja materiaalin askeettisuus, eräänlainen minimalismi. Kaikki nämä määreet toteutuvat Hiiosharjussa.

Päättyyiltään Hiiosharju on funktionalismia 1970-luvun maustein. Päärakennuksen perusmuoto on selkeä, valkoisenharmaa suorakaide, mutta vaikutelma ei ole laatikkomainen, kuten monissa muissa lähiökerrostaloissa. Pääjulkisivussa tämä on saatu aikaan mm. tuuletusparvekkeiden avulla, sillä ne jakavat rakennusmassan pystysuuntaisesti kolmeen osaan. Kontrastina julkisivun vaaleudelle parvekkeiden ja sisäänvedetyn pääsisäänkäynnin ilme on hyvin tumma.

Vaihtelua pää- ja takajulkisivun välille on haettu käyttämällä eritasoisia parveketornin ulonnuksia. Takapihan puolella parvekkeet ovat kokonaan ulosvedetyt, kun taas pääjulkisivussa ne on vedetty pääosin sisäänpäin. Ulonnusta on vain puolisen metriä. Ratkaisu antaa pääjulkisivulle keveän yleisilmeen.

Hiirosharjun tyyliset, ilmassa leijuvat, vaakasuuntaisin rautapalkein kannatetut parveketornit eivät ole tyyppillinen 1970-luvun ratkaisu. Vuosikymmenen kuluessa yleistyi elementtitori, joka tuettiin maanvaraisella perustuksella. Ratkaisu on halvempi ja usein raskaamman näköinen.

Hiirosharjun pääjulkisivu pohjoiseen, Tuulihaukantie suuntaan. (Kuva: Heikki Mankinen 2018)

Monenlaiset ikkunatyypit ja niiden yhdistelmät tekevät julkisivuista eläviä. Asuntojen varsin kookkaat ikkunat ovat perusmuodoltaan lyhtymäisiä, pikemminkin korkeita ja kapeita kuin neliömäisiä. Yhtymäkohtaa lienee haettu Hirosenkodista. Samantapainen mittasuhtejärjestelmä toistuu asuntojen pitkäomaisissa huoneratkaisuissa. Asunnoissa käytettiin ajan maksimihuonekorkeutta 260 cm. Pystylinjaisuus, ikkunamuoto ja huoneiden pohjaratkaisu, luo korkeuden illuusion, mikä on tornitaloon sopivaa.

Talotyypin erikoispiirre on, että makuuhuoneiden ikkunoissa on molemminpuolinen tuuletusluukku, joka oli alunperin umpipuinen. Se luo julkisivulle sympaattisen ja symmetrisen ilmeen mutta mahdollistaa myös huoneiden nopean tuuletuksen läpivedon avulla. Huoneiden tuuletusmahdollisuus oli yksi keskeinen seikka, mitä funktionalistisessa arkkitehtuurissa korostettiin, mukavuuksien, valoisuuden ja puhtauden ohella.

Kolmioiden parveketorni. Parvekekaiteiden väri on saatu aikaan laminoimalla värikalvoja päällekkäin lasien väliin. Koska väri muodostuu eri värien yhteisvaikutuksesta, se elää luonnonvalon määrän mukaan. Pilvisellä säällä se näyttää lähes mustalta, auringonvalossa tumman purppuransiniseltä, jopa lilalta. Sisälle päin parvekekaide on valkoinen. (Kuva: Raija Kristo 2022)

Monissa lähiökerrostaloissa talojen päädyt ovat umpinaiset, mutta Hiioharjun talotyypissä ne on ikkuna-aukotettu. Näin puistomainen metsämaisema näkyy kaikista suunnista asuntoihin. Neliöiden keittiön ja kylpyhuoneen ikkunat avautuvat Merikotkanpuistoon. Harvinaisempi ratkaisu löytyy kolmioiden päädyistä parkkipaikan puolelta. Kylpyhuoneiden kapeat ja korkeat ikkunat rytmittävät sitä kuin pystysuuntaisena katkoviivana. Päädyn yleisilme on minimalistisen jylhä. Jännitettä siihen tuo se, että ikkunarivin pystylinja poikkeaa hieman päädyn keskilinjasta.

Talon arkkitehtoninen ominaispiirre on sekin, että parvekeovien ja ulko-ovien päälle on sijoitettu ikkuna tai kasettimainen, peltinen valeikkuna. Sama ikkuna-aihe toistuu huoneistojen väliovien päällä ja parvekeovien umpinaisten osien peilikuvioissa. Tämän ikkunaratkaisun esikuvat löytynevät 1920- ja 1930-luvun funkkiksesta, kuten lääninarkkitehti Gustaf Strandbergin suunnittelemissa Oulun keskustan kerrostaloista, esim. ns. Pormestarin talossa (Linnankatu 32).

Autokatoksessa on konstruktivistisiä piirteitä, sillä koko teräsrakenne (konstruktio) on peittelemättömästi näkyvissä, teräspilarien sisään valettua betonia lukuun ottamatta. Katoksen siro, siivekäs muoto leikittelee toisella konstruktiolla, nimittäin tasakatton idealla. Tasakatossa, kuten Hiioharjun vesikatossa, pinnat on kallistettu sisäänpäin kohti kattokaivoja. Yleensä rakenne näkyy vain huoltomiehille. Katoksen muoto on tavattoman yksinkertainen mutta kaunis.

Hiioharjun kahta tehosteväriä on käytetty päärakennuksen lisäksi autokatoksessa, jonka siipimäinen katto maalattiin vuoden 2018 saneerauksessa molemminpuolin. Maalausta varten teräksiset poimulevyt vietiin erikoismaalaamoon Tornioon. (Kuva: Raija Kristo 2022)

Sinisen talon saneeraus

Hiiosharjun leimallisin arkkitehtoninen elementti on sininen tehosteväri. Taloa kutsutaankin Siniseksi taloksi erotuksena naapuruston muunvärisistä taloista. Tehostevärien käyttö oli ominaista funktionalismille mutta 1970-luvulla käytetyt värit olivat usein voimakkaampia kuin esimerkiksi yllä mainituissa Strandbergin kerrostaloissa. Väriä käytettiin isoina pintoina parvekelevyissä ja -taustaseinissä sekä katosten poimulevyissä. Väriin käyttö on sen verran runsasta ja rohkeaa, että sille löytyy esikuvia lähinnä 1920-luvun avantgardesta (esim. Bauhaus-arkkitehtuuri).

Hiiosharjun rakennushistoria ja alkuperäinen värisuunnitelma selvitettiin vuoden 2018 ulkovaippa-, parveke-, katos- ja piharemontissa. Saneerauksen ulkonäöllisenä päätävänä oli kaunis ja arvokas ilme alkuperäisen arkkitehtuurin hengessä.

Harjun toimiston värisuunnitelmassa käytetään kahta Teknos Winter-kartaston sinistä, juolukansinistä ja tropiikinsinistä. Hyvin tummaa tropiikinsinistä suosittiin katospilareissa, ikkunoissa ja pellityksissä sekä sokkelissa. Sininen räystäspellitys piirtää talon hahmon taivasta vasten, kun taas siniseksi maalattu, sisään-päin vedetty sokkeli irrottaa rakennuksen massan maan vetovoimasta. Isoimmat väripinnat, parvekekaiteet ja -levyt piti toteuttaa hieman vaaleammalla juolukansinisellä, kuten myös katoksen suuret kattosiivekkeet.

Värikartta vuodelta 1971 antaa hyvän kuvan vuosikymmenelle ominaisesta rohkeasta värinkäytöstä. Hiiosharjun ikkunoissa ja pellityksissä käytettiin alunperin tropiikin sinistä tehosteväriä.

Remontissa julkisivu saneerattiin valkosaven värisellä ohuteristerappauksella, joka vastasi valööritään täysin aiemmin käytettyä valkoisenharmaata mutta on sävynä puhtaampi. Tumma ja vaaleampi sininen vaihtoivat julkisivussa paikkaa johtuen aiempien remonttien valinnoista. Parvekelevytysten värivalinnassa jatkettiin marjaista teemaa: juolukanväristä siirryttiin purppuraisempaan mustikansiniseen, joka näyttää pilvisäällä lähes mustalta.

Remontissa värien suhteet muuttuivat hieman. Alkuperäisissä parvekeovissa ja ikkunoissa sinistä oli isompina pintoina, koska keittiön ja makuuhuoneen tuuletusikkunat ja parvekeovet olivat alunperin umpinaiset ja siniset (vrt. nykyinen umpinainen tuuletusparvekkeen ovi). Toisaalta värillisten ikkunapelttien pinta-ala kasvoi, kun ikkunapenkkien kallistuksia korjattiin uuteen julkisivuverhoukseen sopiviksi.

Puistonpenkin päällä (vas.) on alkuperäinen, sirolla lankavetimellä varustettu kaapinovi. Siniset kaapistot kuuluivat huoneistojen perusvarustukseen. Väriohjelma jatkui ulkokalusteissa. Nykyisistä kalusteista keinurunko (vas.) on todennäköisesti alkuperäinen. Koska naapuritalojen värit ovat punainen ja keltainen, on yhteinen leikkipiha varsin värikäs. (Kuvat: Raija Kristo ja Juuso Piippo 2022)

Julkisivu-, parveke- ja ikkunaremonttien myötä päästiin eroon monista huoltokorjauksista, kuten paikakamaalauksista ja ruostesuojuuksista, joita talossa piti aiemmin tehdä 5–10 vuoden välein. Puiset ikkunat, ovet ja parvekelevyt sekä teräskaitteet korvattiin pääosin huoltovapailla materiaaleilla, kuten pinnoitetulla pellillä, alumiinilla ja lasilla. Parvekkeiden levytykset toteutettiin kahdella lasilla, joiden välissä on useampia kerroksia värilaminointeja. Lopputuloksena kaide on sininen ulospäin ja valkoinen sisälle päin. Tämä toteutustapa on alkuperäisen ratkaisun perillinen sikäli, että myös alkuperäinen levymateriaali, lasikuiduttu vaneri, oli todennäköisesti melko kiiltävä ja peilaavakin.

Remontissa joistakin arkkitehtonisista karaktäreistä, kuten parvekkeiden lokeromaisuudesta, piti tinkiä, jotta betoniset parvekeotsat saatiin kaidelasin taakse säänsuojaan. Jotta vaikutelma ei muuttuisi liian

raskaaksi alkuperäiseen nähden, vanhan lokeromallin kaltaista rytmiä luotiin käyttämällä valkoista väriä parvekepellityksissä, pyöreissä kaiteissa ja lasituksen metallireunuksissa.

Alunperin kaikki sisäovet, hissien ovi, ikkunoiden sisäkarmit, aulan lattiat, porrastasot ja kaapinovat olivat tumman- tai keskisinisiä, samoin kuin puistonpenkit. Vuosina 2014 – 2015 toteutetussa talotekniikan saneerauksessa (Oulun Talosaneeraus Oy) sisätilojen väreistä pääosin luovuttiin. Vanha värityksi säilyi vain tuulikaapissa ja uimahuoneen näppyläläatoissa. Uimahuoneessa on säilytetty myös 1970-luvun tyylinen katon puupanelointi. Sisätiloissa oli käytetty jonkin verran muitakin värejä, kuten vihreää lattiamaalia varastokäytävillä sekä keltaista hissihytin seinissä - tästä väristä on säilytetty muistuma hissien peiliseinällä.

Vuoden 2018 saneeraus oli tiettävästi Pohjois-Suomen ensimmäinen SR-mallinen taloyhtiöremontti. SR-urakamallissa urakoitsija vastaa sekä suunnitelmista että rakentamisesta. Erona tavanomaiseen hankemalliin on se, että yleensä taloyhtiö tekee hankesuunnitelman itse. Urakkasopimus laadittiin siten, että taloyhtiön tavoitteet ohjasivat suunnittelua. Teknisenä päätavoitteena oli, että talon vaippa ja parvekkeet kestäisivät yhtä pitkään kuin mikä oli jo tehdyn putkiremontin tekninen käyttöikä, 40–50 vuotta eteenpäin. Uraauurtavaa saneerausprojektia esiteltiin Kiinteistöliitto Pohjois-Suomen -jäsenlehdessä loppuvuodesta 2018.

1970-luvun alun sandwich-betonielementin tekninen käyttöikä on 40-50 vuotta, koska elementin rakennetta ei tuolloin vielä osattu suunnitella säänkestäväksi. Elementtitaloja, kuten Helsingin yliopiston Porthania-rakennus, oli toki rakennettu jo 1950-luvulla, mutta varsinainen tuotekehitys pääsi vauhtiin vasta 1970-luvun asuntotuotannon myötä. Tuo vuosikymmen ja osin vielä 1980-lukukin oli betonielementtiteollisuuden harjoitteluaikaa. Hiirosharjun rakentamisajan elementin karkein virhe oli, että elementin uloin betonikerros oli varsin ohut ja elementissä käytettiin mustaa rautaa; nykyisin se on paksumpi ja raudoitus on teräksinen. Musta rauta ruostuu kosteuden vaikutuksesta ja rapauttaa elementin rikki, kun betonissa vuosikymmenten mittaan tapahtuva kemiallinen reaktio, karbonatisoituminen, etenee elementin pinnasta raudoitukseen asti. Karbonatisoitumisessa ilman hiilidioksidi reagoi betonin emäksisten yhdisteiden kanssa muodostaen kalsiumkarbonaattia.

Hiirosharjun saneerausratkaisussa uusi verhoilu, ohuteristerappaus, muodostaa vanhan elementin kanssa uuden toimivan julkisivupaketin. Hengittävä verhous ja rappaus suojaavat vanhan elementtirakenteen säärasitukselta pysäyttäen rapautumisen. Bonuksena ulkoseinien lämpöeristys saatiin vuoden 2009 rakentamismääräysten tasolle ja rumentavat elementtisaumat jäivät piiloon.

Parveketorneissa ongelmana oli pieliseinien molemminpuolinen säärasitus, mikä rapauttaa vuosikymmenten kuluessa betonia. Tämän vuoksi parvekkeet lasitettiin. Betonirakenteet käytiin perusteellisesti läpi korjaten samalla etelän puolen tornien valuvirheitä: valumuottien alaosiin oli jäänyt heikkoja kohtia. Parvekekorjauksen bonuksena on, että parvekkeet pysyvät lasituksen ansiosta siistimpinä ja niitä voi käyttää pitempään myös keväällä ja syksyllä.

Saneerauksen vastaavana työnjohtajana toimi rakennusinsinööri Juuso Leskinen (Consti Korjausrakentaminen Oy) ja projektinjohtajana ja valvojana rakennusinsinööri Timo Korhonen (Propra oy). Projektissa oli tavattomasti hyötyä siitä, että Korhosella oli monipuolinen kokemus vanhojen rakennusten saneerausten suunnittelusta ja toteutuksesta. Hänen entinen firmansa, Jalora oy, oli aikanaan mukana lanseeraamassa eristerappausa Suomeen. Korhosen aiempia korjauskohteita ovat olleet mm. Finlandia-talo ja Oulun tuomiokirkko. Lisäksi talon sisältä löytyi projektia tukevaa osaamista: Arja Vasala koordinoi pihasuunnittelua ja Jarkko Lauri värisuunnittelua.

Saneeraus ei olisi ollut mahdollinen ilman hyvää yhteishenkeä ja konsensusta asukastoimikunnassa, hallituksessa ja yhtiökokouksessa. Tällainen yhteisymmärrys remontista taas ei olisi ollut mahdollista ilman tiedotustyötä, jolla hanke perusteltiin: sen ansiosta kaikki ymmärsivät saneerauksen tärkeyden.

Taloa saneerataan. Kuvassa vasemmalta lukien hallituksen jäsen Pirkko Soini, osakas Katja Lauri, hallituksen pj. Jarkko Lauri, isännöitsijä Kari Myllyoja ja remontin valvoja Timo Korhonen. (Kuva: Johanna Laitala 2018, kiinteistöliitto Pohjois-Suomi.)

Lopuksi:

Hiiocharju tapausesimerkkinä 1970-luvun kerrostalosta

Kutsumus Hiiocharjun historian kirjoittamiseen heräsi vuonna 2018, kun löysin taloyhtiön arkiston väestösuojahäkistä, jonne se oli survottu putkiremontin tieltä. Arkistomateriaali oli pääosin ajalta ennen tietokoneita ja ammatti-isännöintiä, mikä selittää tutkimuksen ajallisen rajauksen. Myöhempi materiaali on pääosin hävinnyt entisten isännöitsijöiden ja puheenjohtajien tietokoneiden mukana. Sama tilanne lienee monessa taloyhtiössä. Vanhankin arkiston kohtaloksi koituu usein putkiremontin roskalava tai paperisilpuri. Historian jäljet katoavat kovaa vauhtia, ellei taloyhtiöiden hallinto pidä varaansa.

Koska tutkimus on perustunut pääosin taloyhtiön arkistoihin ja omaan kokemukseen talon ulkovaipan saneerauksen suunnittelusta, on näkökulma asumiseen ollut voittopuolisesti hallinnollinen. Olin iloinen siitä, että entisistä johtokunnan puheenjohtajista löytyi näinkin paljon tietoa, koska he olivat osin julkisuuden henkilöitä. Huono puoli on, että ns. tavallisemmasta asukkaasta on vaikeampi koota muuta kuin tilastollista tietoa. Näin ollen näkökulma kumartaa vanhanaikaisesti arvoasemissa olleille. Näistä puutteista huolimatta toivon, että historia tarjoaa talon ja alueen asukkaille ja toimijoille mielenkiintoista tietoa, ehkä jopa oivalluksiakin omasta arkisesta asumisympäristöstä ja sen taustoista. Historian kirjoitustyö on tuntunut jollain tapaa tärkeältä identiteettityöltä: tämä talon historia kertoo jotain paitsi minusta, asukkaasta, myös kaikista meistä, jotka täällä Kaketsun metsälähiössä (Kaukovainion lempinimi) asumme tai hoidamme kiinteistöä.

Historian tavoite on ollut kahtalainen: toisaalta olen selvittänyt taloyhtiön alkuvuosia ns. mikrohistoriallisesta näkökulmasta, joka keskittyy taloyhtiön arkeen. Toisaalta olen piirtänyt kuvaa talon rakennus- ja saneeraushistoriasta. Kaksijakoinen näkökulma on ollut haastava ja mahdollisesti lukija voi tuntea sen nahoissaan pompintana arkkitehtonisen analyysin ja talon arjen kuvailun välillä. Yhteiskunnallisesti suuntautuneena taiteentutkijana minua kiinnostivat molemmat näkökulmat. Lähestymistavan hyöty on, että kaksi historiallista maailmaa, arkkitehtuuri ja asuminen, kohtaa konkreettisesti eli melko harvinaisella tavalla; usein ne jäävät kauas toisistaan ja puhuvat toisistaan oletuksin. Toivon, että arkkitehtuuri on saanut näin ikään kuin arkisen ja ehkäpä hieman sosiologisenkin ristivalotuksen lähtien liikkeelle ensimmäisten asukkaiden mahdollisista tarpeista, toiveista, ja yhteiskunnallisesta asemasta; vastaavasti arkkitehtuuri kertoo jotain asukkaistaan, kuten siitä, mihin he kiinnittävät uskonsa, mitä ihannoivat, mikä on heistä toimivaa tai muodikasta. Koti on yksi tärkeimmistä asioista ihmiselle, primitiivinen suoja ja perheen oma paikka, joka puhuu asukkaansa omaksumaa kieltä, siinä missä kerrostalo tarjoaa puitteet ja kokoaa kodit yhteen. Suomalaisessa taloyhtiömallissa on huolehdittu siitä, että halutessaan näihin puitteisiin voi vaikuttaa yhtiökokouksissa ja johtokunnan-hallituksen luottamustoimissa, epämuodollisemmin talkoissa, joista kaikista olen kertonut.

Hiiocharjun tapausesimerkistä voi mahdollisesti oppia jotain 1970-luvun alun kerrostaloista, niiden asumistyylistä ja talojen korjaamisesta. Hiiocharju on historiansa aikana esitetty edustavana esimerkkinä 1970-luvun alun lähiörakentamisesta *Arkkitehti*-lehdessä. 2010-luvun lopulla taasen Hiiocharju on nostettu esimerkiksi 1970-luvun kerrostalon hyvästä saneeraustavasta. Historiallisesti rakennus onkin mainio esimerkki funktionalismin tyyppitaloajattelusta ja ajalle ominaisista rakenneratkaisuista sekä modernistisen ajattelun ja asuntopolitiikan (Arava, Asuntohallitus) vaikutuksista metsälähiörakentamiseen.

1970-luvun arjen historiaa tutkineen Minna Sarantola-Weissin (2008) mukaan ajan ihmisten elämää ja ostokäyttäytymistä leimasi optimismi. Hiiocharjun rakentamisaikaan tällaista positiivista asennetta tuki yhteiskunnallinen edistys kohti sosiaalidemokraattista hyvinvointivaltiota: sellaiset uudistukset, kuin kunnallinen päivähoito-, peruskoulu- ja terveyskeskusjärjestelmä sekä valtiollinen opintotuki saivat syntyä vuosikymmenen alkupuolella. Näin kansalaisille luotiin tasavertaisemmat mahdollisuudet koulutukseen, työelämään, terveeseen elämään ja vapaa-aikaan. Eräänlainen optimismi ja sosiaalidemokraattinen eetos näkyy myös

Hiiocharjun historiassa siinä, miten uusinta uutta, modernia tyyliä edustanut kerrostalo houkutteli asukkaikseen erilaisen koulutustason ihmisiä duunareista johtajiin. Ensimmäinen johtokunnan puheenjohtaja oli, melkeinpä ajanjakson vertauskuvana, hyvinvointivaltiota rakentanut kansanedustaja ja opetusneuvos. Vastaavasti asumaan muutti monenlaisia ruokakuntia – opiskelijoita, eläkeläisiä ja lapsiperheitä. Taloon muutettiin pääosin muualta Oulusta ja lähiseudulta. Toki valtion asuntopolitiikka tuki funktionalistista kerrostalorakentamista ja ohjasi näin tarpeita, mutta tämä ei yksin riitä selittämään Hiiocharjun kaltaisen metsälähiökerrostalon haluttavuutta Oulun sisällä ja yleensä. Nähtävästi metsälähiön luonnonläheisyys ja moderni rakennus tarjosivat sopivan kaikupohjan asukkaiden tulevaisuuden toiveille tyydyttäen myös perustarpeet paremmin kuin hyvin. Tulevaisuuden optimismi, idealismi ja tietty tasavertaisuuden ihanne on yleisesti liitetty modernismiin ja funktionalistiseen rakennustyyliin, jonka myöhäistä kukintoa Hiiocharju edustaa. Se, että monenlaiset ihmiset asuivat samassa talossa, ei kuitenkaan tarkoita, etteikö hierarkioita olisi ollut. Asukkaiden tittelit kirjattiin tarkasti asiapapereihin ja asuntojen välillä oli niiden koon mukainen arvojärjestys, jota pyrittiin tarkasti noudattamaan pienissäkin asioissa, oli kyse sitten häkkivaraston koosta tai autopaikan sijainnista lähempänä taloa.

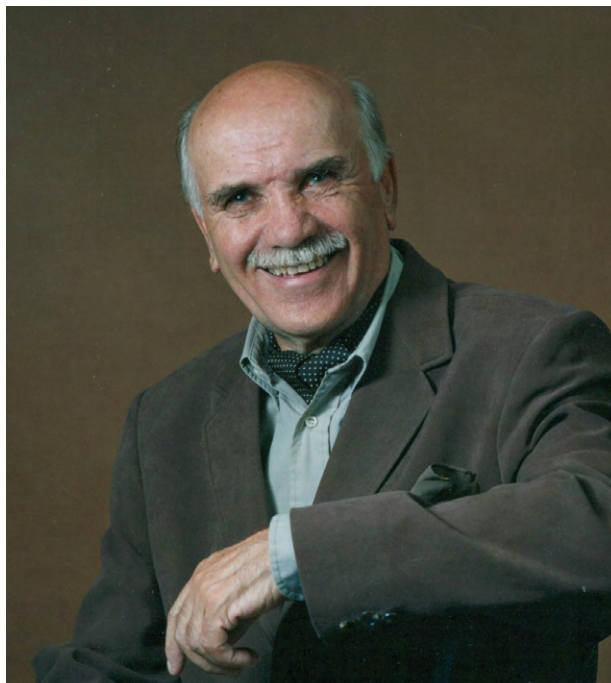
Optimismien ja tasavertaisuuden ohella Hiiocharjun historiasta nousee esiin sellaisia arvoja kuin säästäväisyys ja isänmaallisuus. Isänmaallisuus näkyi arjen juhlassa, kuten itsenäisyyspäivän vietossa ja säännöllisessä liputuksessa, urheilu- ja nuorisotoiminnan tukemisessa sekä kokouspaikkojen valinnassa (Suomalainen klubi ja Seurakunta). Mitä säästäväisyyteen tulee, niin nähtävästi ajateltiin, että Hiiocharjun (luonnosnimeltään Säästökotka) osakas lyö kaksi kärpää yhdellä iskulla: hän saa hullepean kämpän muodikkaan tyylisestä talosta, jossa on jopa uima-allas, mutta ei silti törsää ylimääräistä vaan on ajan arvojen mukaisesti säästäväinen. Säästäväisyyttä edellytettiin myös taloyhtiön johtokunnalta, joka puntaroi erityisesti energiansäästöratkaisuja öljykriisin jälkeisessä maailmassa.

Nykyinen kulutusyhteiskunta, jossa säästämisestä ei paljon puhuta, oli vasta kehkeytymässä. Vaikka osamaksullakin alettiin ostaa tavaroita 1970-luvun mittaan, oli isompien lainojen saanti tiukassa niin yksityishenkilöille kuin yhteisöille. Tämä tarkoitti, että vaikka Hiiocharjun osakkeet olivat kohtuuhintaisia, piti asunnon hankinnasta haaveilevalla olla säästöjä ja hyvä toimeentulo. Hiiocharjussa 80 % asunnon arvosta piti nähtävästi suorittaa kaupantekohetkellä, loppuosa oli taloyhtiölainaa. Esimerkiksi 61,5 m² kaksion osalta tämä tarkoitti, että omia säästöjä ja yksityislainaa piti olla kasassa nykyrahassa n. 61 440 € (58 320 mk) eli n. 1000 € per neliö. Samankokoisessa asunnossa yhtiövastike oli 282,90 mk ja hoitovastike 159,90 mk, missä yhtiövastike sisältää myös yhtiölainan rahoitusosuuden. Kolmiossa (76 m²) vastaavat kulut olivat 349,60 mk ja 197,60 mk. Neliössä (92 m²) vastiketaso oli jo 423,20 mk ja 239,20 mk. Vertailun vuoksi: vuonna 1975 suomalaisen keskimääräinen kuukausitulo oli bruttona 350 mk ja verojen jälkeen 235 mk. Vertailu selittää osin, miksi Hiiocharjun isommat asunnot olivat pääosin ylemmän koulutus- ja palkkatason pariskuntien asumia. Yksityiskohtana huomattakoon, että yleensä pariskunnan mies oli ns. paremmassa sosio-ekonomisessa asemassa kuin nainen. Ammattinimikkeiden ja asunto-omistusten perusteella arvioiden Hiiocharjun asukkaat edustivat laajasti suomalaista yhteiskuntaa painopisteen ollessa työväen- ja keskiluokassa. Johtokunnan puheenjohtaja tuli yleensä ylemmästä keskiluokasta tai edusti ainakin talon korkeinta koulutus- ja virkatasa.

Mitä asukkaisiin ja arkkitehtuuriin tulee, Hiiocharju yllättää ja uhmaa monia oletuksia, joita lähiökerrostaloon ja Kaukovainion itäpuolen kerrostaloalueeseen on liitetty. Esimerkiksi Samuli Paitsola (2021) väittää, että Kaukovainion itäpuolen kerrostalot olivat todennäköisesti työväenluokkaisia ja rivi- ja omakotitaloalue taas keskiluokkainen. Kaksi todellisuutta näkyy hänen mukaansa myös erilaisessa arkkitehtuurissa. Pitäneekö yleistys paikkansa? Yllä esitetyn valossa ei ainakaan Hiiocharjun suhteen. Kaupunkilaisten populäärissä keskustelussa on hyvin yleistä, että eri alueiden ja erilaisten asumistapojen välille viritellään luokkaeroja, joita sitten myös heijastetaan oletuksina historiaan. Usein oletukset kuitenkin sortuvat siihen, ettei Suomi ole moneen muuhun maahan (ääriesimerkkinä Iso-Britannia) verrattuna jyrkkärajainen luokkayhteiskunta, ei varsinkaan ns. hyvinvointivaltion aikakaudella. Lisäksi: aina on ollut niitä, jotka eivät halua asua rivi- tai omakotitalossa vaan kerrostalossa. Toki ei voi varmasti sanoa, onko Hiiocharjun 1970- ja

1980-luvun asukaskanta poikkeus verrattuna alueen muihin kerrostaloihin vaiko malliesimerkki. Tämä vaati lisätutkimusta. Ainakin naapuritalosta, SOK:n entisestä työsuhdekerrostalosta, kerrotaan myös, että siellä asui paljon eri portaan ihmisiä aina SOK:n aluejohtajaan asti.

Hiirosharjun suunnitteli ajan muotiarkkitehti Risto Harju. Kekkonen ajan suomalaiselle yhtenäiskulttuurille oli tyypillistä, että ihailtiin ja haluttiin samoja asioita - olivat ne sitten Arabian ruskeita astioita, muhkeita Askon sohvia tai hienona pidettyä modernia asuntoarkkitehtuuria. Oulussa viimeksi mainittua edusti vuodesta 1965 aina 1980-luvun alkuun asti Harjun toimiston arkkitehtuuri. Harju itse on arvioinut, että hän on ollut mukana yli 1000 kohteessa, pääosin Oulun seudulla. Hänen asemaansa vankisti oululaisuus niin syntytaustan kuin koulutuksen puolesta. Haitaksi ei ollut sekään, että Harju osasi neuvotella ja miettiä myös rakennusten hintapuolta. Hän oli Oulussa se arkkitehti, joka edusti "1970-lukua parhaimmillaan". Jos halusi olla moderni ja ajan hengessä kiinni, tehtiin tilaus Harjulta, oli kyse sitten 400 neliön omakotitalosta, kaupungin tilaamasta ketjutalotyypistä, hienommasta rivitalosta Haulitiellä tai pankin edustustilasta Klubitallolla. Liiketilaja tilasivat niin Rautaruukki, Yleisradio, Järvigriilli kuin Oulun Puhelinkin (nyk. Toriportti). Kaukovainion kerros- ja rivitalojen ohella Harjun panos pien- ja rivitalorakentamiseen oli merkittävä varsinkin hänen omalla asuma-alueellaan, Pyykösjärvellä Uistintien ympäristössä, jonka Oulun kaupunki on luokitellut arvokkaaksi alueeksi – kunnia, jonka pientalovaltainen alue harvoin saa. Arkkitehtitoimiston näkyvät julkiset hankkeet olivat omiaan vahvistamaan kuvaa, että sen arkkitehtuuri edustaa parhaiten ajan henkeä. "Oli kuin Amerikkaan olisi päässyt", kuvaili eräs taksikuski kokemustaan Harjun suunnittelema Raksilan uimahallista, kun hän meni uimaan sinne ensi kerran 10-vuotiaana, nousi monumentaaliportaita ylös ja näki valtavat allastilat yläkahvilan ikkunoista. "Siinä oli urheilujuhlan tuntua." Toisena esimerkkinä voi mainita vaikkapa Nallikarin rantapaviljongin, jota pidetään nykyään 1970-luvun rantakulttuurin symbolina. Myös isot rakennusliikkeet, kuten Hiirosharjun rakennuttanut Oulun Rakennus Oy, lähtivät mukaan muotiin ja tilasivat Harjulta.

Arkkitehti Risto Harju vuonna 2004. (Kuva: Koiviston kuvaamo)

Hiirosharjun suunnittelu (1971) osuu ajankohtaan, jolloin arkkitehdit vielä innostuivat betonikerrostalon suunnittelusta. Ajan optimistisesta hengestä kertoo esimerkiksi ilmapiiri, joka ympäröi Suomen ensimmäisiä, Tuusulassa pidettyjä asuntomessuja vuonna 1970. Taloissa kokeiltiin ennakkoluulottomasti ja hurahtaneestikin rakennustekniikan uusia innovaatioita. Rakennusmääräyksiä muutettiin edistyksekköisenä pidetyn betonirakentamisen ehdoilla. Tasakattoisen osaelementtitalon pitkä jänneväli ja kantikas muoto

mahdollistivat tilojen melko vapaan suunnittelun. Tilaa luovuudelle niin sanotusti oli paljon, jopa uima-altaan piirtämiselle. 1970-luvun kuluessa tilanne valitettavasti muuttui nopeasti, kun talosuunnittelua tehtiin rakennusliikkeiden ja elementtiteollisuuden ehdoilla. Arkkitehtuurin sijaan puhutaan usein asuntotuotannosta (vrt. Sundqvist 2019). Samaan hengenvetoon on kuitenkin heti sanottava, että Oulussa monet hyvät arkkitehdit, kuten Harjun toimisto, jatkoivat laadukkaiden kerrostalokohteiden suunnittelua.

Tänä päivänä Hiioharju tarjoaa yhdenlaisen malliesimerkin siitä, miten vanha kerrostalo voi kokea todellisen kasvojenkohotuksen rakennusajan hengessä. Myös lähiökerrostalosta voi löytyä arvokkaita arkkitehtonisia erityispiirteitä, joita voidaan vaalia, palauttaa ja jalostaa. Ajalle ominaisten valoisien ja väljien tilaratkaisujen lisäksi Harjun toimisto on onnistunut antamaan Hiioharjun talotyypille tunnistettavia erityispiirteitä, kuten komeat parveketornit, portaitot ja autokatoksen sekä kauniin ikkuna- ja väriohjelman. Monesti lähiökerrostalon erityispiirteet, kuten väriohjelma, ovat saattaneet rappeutua huoltokorjauksissa kohti sitä linjaa, mitä rautakauppa tai urakoitsija tarjoaa bulkkiratkaisuna. Koska ajan arkkitehtuuri on herkkää ja vähäeleistä, ei isoakaan, vääränlaisia muutoksia tarvita, jotta koko rakennus menettää luonteensa. Tällainen tärkeä valinta on esimerkiksi se, millaisen valkoisen sävyn julkisivuun valitsee. Näistä syistä korjausrakentaminen edellyttää alkuperäisen ilmeen selvittämistä, esteettisten tavoitteiden asettamista ja panostusta insinööri- ja arkkitehtisuunnitteluun. Alueiden korjaustapaohjeet, kuten Kaukovainion ohje (Laatio, 2013) ovat yleensä suuntaa-antavia, eivätkä puutu kunkin kohteen erityispiirteisiin saati vanhojen rakenteiden isompiin, insinöörisuunnittelua vaativiin ongelmiin.

Saneerauksen yhteydessä myös rakennuksen hienovarainen yksilöiminen on mahdollista suhteessa naapuritaloihin. Jos tutkimusmateriaalista nimittäin nousee moderniin arkkitehtuuriin liittyvää kritiikkiä, se koskee rakennusten suunnittelua talotyypeiksi sen sijaan, että ne ovat uniikkeja. Ehkäpä Hiioharjun tapauksessa raja kulki siinä, että Nuolihaukantie varteen nousi toinenkin saman talotyypin edustaja, jonka väriohjelma oli samoin sininen (As. Oy Nuolihaukantie 2). Tämä oli mahdollista, koska Harjun toimisto erotteli talot toisistaan vain korttelipihan piirissä käyttämällä kussakin talossa joko sinistä, vihreää, punaista tai kelta-ruskeaa väriohjelmaa. Muutoin arvokkaammat uima-allastalot tunnisti autokatoksesta ja pääjulkisivun parveketorneista. Hiioharjun remontin tapauksessa yksilöintiä oli, että parvekkeita varten räätälöitiin 1970-luvun hengessä oma värisävynsä. Kuitenkin huomattavin tekijä, joka nykyisin erottaa Hiioharjun monista naapureista, on 1970-luvun estetiikan vaaliminen; useat naapurustalot ovat poistaneet alkuperäiset värisävyt parvekkeista ja autokatoksesta.

Vanhojen osaelementtikerrostalojen rungot ovat usein terveet, asuntojen pohjat ovat hyvät ja tilat valoisat. Lisäksi metsälähiötaloilla on aivan erityinen suhde luontoon, mitä ei nykyään saa välttämättä rahallakaan, sen verran tiivistä ja tehokasta nykyrakentaminen on. Kun miettii näitä arvoja, niin miksi vanhaa taloa ei kannattaisi korjata, kun ajalle ominaisten sandwich-elementtien korjaamiseen on olemassa ratkaisuja (kuten ohuteristerappaus). Kysymys on myös ekologinen, sillä betonikerrostalon hiilijalanjälki on valtava. Tässä mielessä saneeraus, jolla luodaan talolle uusi tekninen elinkaari, on eettinen valinta purkamisen sijaan siinä tapauksessa, että talo on korjauskelpoinen.

Historiasta ja kirjoittajasta

Tämä historia on julkaistu As. Oy Hiioharjun 50-vuotisen taipaleen kunniaksi yhtiökokouksessa 1.6.2022. Lyhyempi versio historiasta on sijoitettu pysyvästi näytteille B-rapun aulaan. Juhlavuonna taloyhtiön hallituksessa istuivat Jarkko Lauri, Hanna Marjala, Aimo Mikkonen ja Pirkko Soini.

Historian kirjoittaja on Jarkko Lauri, FM (kirjallisuudentutkimus) ja HuK (historiatieteet). Hän on toiminut As. Oy Hiioharjun hallituksen puheenjohtajana vuodesta 2016 historian kirjoitushetken saakka.

Historian kirjoittaja Jarkko Lauri istuu Hiioharjun neliön olohuoneessa ympärillään talon rakennusajalle ominaisia sisustuselementtejä. Punainen pöytä on Arne Jacobsenin Askolle suunnittelema Prepop-pöytä (1968). Taustalla Maija Isolan Marimekolle suunnittelema Unikko-kuosi (1964). (Kuva: *Raija Kristo* 2022)

Lähteet

Kiitämme yhteistyöstä kuvien hankinnassa seuraavia tahoja: Pekka Harju, Jorma ja Mika Hilli, Johanna Laitala (Kiinteistöliitto Pohjois-Suomi), Antti J. Leinonen (Suomen kuvajournalistit ry), Journalistien kuva-arkisto ja Eduskunnan kirjasto.

”Armas Leinonen jarrutti 1970 puhumalla kuusi tuntia”. Helsingin Sanomat 3.11.1994.

Armas Leinonen, kansanedustaja. Eduskunta.fi.

Arvokkaita alueita Oulussa 2015 -raportti. Oulun kaupunki 2015.

As. Oy Hiioharju, linjasaneerausaineisto. Oulun talosaneerauksen luovutusaineisto 2015, As. Oy Hiioharjun arkisto.

As. Oy Hiioharju, pöytäkirjat, osakekirja, muuttoilmoitukset, sopimukset, ilmoitukset ja tiedotteet vv. 1971 – 1991. As. Oyn Hiioharjun arkisto.

As. Oy Hiioharju, rakenne-, lvis- ja arkkitehtipiirustukset 1971. Oulun kaupunginarkisto ja As. Oy Hiioharjun arkisto.

As. Oy Hiioharju, Ulkovaippa-, parveke-, piha- ja katossaneerauksen luovutuskansio 2018. Consti Oyj. As. Oy Hiioharjun arkisto.

As. Oy Hiioharju, Ulkovaippa-, parveke-, piha- ja katossaneerauksen suunnitteluaineisto 2017-2018. As. Oy Hiioharjun hallituksen pj. Jarkko Laurin arkisto.

Eduskunnan kirjasto, kuva-arkisto.

Finna.fi. Kulttuurin ja tieteen aineistohaku. Oulun maakunta-arkiston aineistot, hakusana Risto Harju. ja Anna-Maria Kantola

Haastattelut ja jututtamiset 2016-2021. Osakkaiden ja perikuntien edustajien, naapuritalo As. Oy Kotkanpolun pitkäaikaisen hallituksen puheenjohtajan sekä Liesitien (nyk. Kultatie) entisen asukkaan haastattelut. Arkkitehti Risto Harjun lesken tiedonanto.

Harju, Risto 1972: Kaukovainion kerrostalot. Arkkitehti-lehti 3/1972, s. 59.

Harju, Risto 1972: ”Suunnittelija pohjoisessa”. Arkkitehti-lehti 3/1972, s. 20.

Hilli, Jorma 2022: Käyttölupa Kalevan 13.12.1984 kuvaan jossa arkkitehti Risto Harju esittelee Ouluhallin pienoismallia.

Jaakkonen, Pasi 2018: ”Neuvontainsinöörin tyly tuomio 70-luvun rakentamiselle: Useimmat sen ajan talot saisi ajaa Caterpillarilla nurin” IS Kotimaa. URL: www.is.fi. Luettu 22.4.2022. (Lähinnä pien- ja rivitaloista sekä mm. Tuusulan asuntomessuista).

Kalevan kokoelma. Journalistinen kuva-arkisto (JOKA), Museovirasto.

Kantola, Anna-Maria 1972: ”Kaukovainion asuntoalueen suunnittelu”. Arkkitehti-lehti 3/1972, s. 42.

Kiinteistöliitto Pohjois-Suomi Jäsenlehti marraskuu, nro 4/2018.

Kivistö, Gust. & Outajoki, Aslak et al 2001: *Oulun Suomalainen klubi ry 1876-2001*. Oulun Suomalainen Klubi, Oulu.

Metsälähiön moderni rakennusperintö: Rakennuskannan ja viheralueiden inventointi 2010–2011. Rakennussuojelutyöryhmä, Oulun kaupunkisuunnittelu.

Meurman, Otto livari 1947: *Asemakaavaoppi*. Otava, Helsinki.

Oulu Kaukovainio korjaustapaohjeet kerrostalot. Arkkitehtitoimisto Laatio. Oulun kaupungin Rakennusvalvonta, 2013.

“Oulun Energia” Wikipedia. Luettu 21.3.2022.

Oulun koulun kohteet: Inventointi Oulun koulun arkkitehtuurin kohteista, Oulussa 2020. Oulun kaupungin kulttuuriympäristötyöryhmä 2020, Oulun kaupunki.

“Pentti Ahola”. Wikipedia. Luettu 21.3.2022.

Peitsola, Samuli 2021. “Kahden Todellisuuden Kaukovainio”. Kaupunnimedia.fi. Url: <https://kaupunnimedia.fi/kahden-todellisuuden-kaukovainio/>. Luettu 4.5.2022

Puolivälinkangas, rakennuskannan ja viheralueiden inventointi 2012. Rakennussuojelutyöryhmä, Oulun kaupunkisuunnittelu.

“Pääliikötuomarikin ehti jouluostoksille”. Kaleva 23.2.2006. (Alkuperäisen Hiioharjun osakkaan ja johtokunnan jäsenen, hovioikeudenneuvos Keijo Siljanderin haastattelu).

Rahanarvonmuunnin. Tilastokeskus. Url: <https://www.stat.fi>.

Riikola, Pauli 2021: “Case Kaukovainio: Lisäeristämisen renessanssi Oulussa 2015”. Eristeollisuus.fi Url: https://eristeollisuus.fi/images/RET_korjausrakentamisessa_192021_Case_Kaukovainio_Pauli_Riikola.pdf. Luettu 4.5.2022

Risto Harjun muistokirjoitus. Helsingin Sanomat 9.12.2015. Hs.fi.

Sarantola-Weiss, Minna 2008: Reilusti Ruskeaa: 1970-luvun arkea. Helsinki, WSOY.

Sundqvist, Marianne 2019: *1970-luvun betonielementtikerrostalon aikajana. Tyypiesimerkkinä As. Oy Halimaatie 2.* Diplomityö, Oulun yliopiston Arkkitehtuurin yksikkö.

Suomalainen lähiö. Radio-ohjelmasarja, toim. Miikka Maunula. Yle radio 1, Yleisradio 2019.

Takala, Timo 2016: “Arkkitehdit kaupunkisuunnittelijoina Pohjois-Suomessa 1965 – 2015”. arkkitehtiasema.fi/Kartat/imuroitavat/Julkaisut/Kaupunkisuunnittelu%20Pohjois-Suomessa%201965-2015.pdf. Luettu 19.4.2022.

“Talousjohtaja tunnettiin myös pakinoistaan”. Pauli Moisalan muistokirjoitus. Kaleva huhtikuu 2013. kirjastolinkit.ouka.fi/kaleva/huhti13/talousjohtaja.htm.

“Tauno Tönning”. Wikipedia. Luettu 21.3.2022.

Teknos Wintermix-värikartat 3-4/1971.

Teppo, Jorma 2006: Klubitalon rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo. Klubitalo oy.

Teppo, Jorma 2019: Oulun uimahalli, Oulu, Raksila: Rakennuksen ominaispiirteiden selvitys. Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo. Oulun kaupunki.

Abstract

Title: The Blue Building on the Ridge: The Architectural History and Early Phases of the Condominium Hiiostrarju from 1971 to 1991

by Jarkko Lauri, MA

The building of Hiiostrarju was finished in 1972 to the suburb of Kaukovainio, city of Oulu, Finland. It encompasses a carport and 42 apartments in seven stores, apartment sizes varying from 36 to 92 m². The collective spaces on the ground floor include a storage room for outdoor equipment (for example, bikes and skis), a club room, a common launderette and a sauna compartment. The planning of the rooms followed trends of the period. The sauna compartment included a swimming pool and the larger apartments on the upper floors had electric sauna stoves of their own. A modern innovation was the central heating system that was connected to the district heating plant of Oulu.

This case study surveys, how the history of Hiiostrarju reflects the housing policy and architecture of the period. In addition, the archives of the housing association reveal what kind of people dwelled and co-operated in the building.

First, Hiiostrarju exemplifies what kind of houses the so called "forest suburb" houses are. From 1950s to 1970s, the most Finnish suburbs were designed in accordance to the forest suburb model ("metsälähiö"), a Scandinavian version of the garden city, in which the buildings were set in an open plan amidst woodland (in Kaukovainio's case, pine trees). The housing policy of Finland gave guidelines to the planning, which favored construction of apartment buildings and big flats so as to inhabit all people, whom the urbanization brought to the city districts. The design ideal, that the state promoted, changed from decade to decade, but still relied mainly on the functionalist principles.

Second, the building exemplifies, in many senses, the late-functionalist ideal of architecture that has seemingly been, in combination with the surrounding forested milieu, a dream come true for many of the residents who bought a flat from the building. The original architectural plan by architect Risto Harju and Associates was explored during the complete renovation of the building in 2014 and 2018. Harju's office was fashionable in the Oulu between 1965 and 1985, representing the modern spirit of the time. Houses of all types were commissioned from the office: private houses, rowhouses, apartment blocks and public buildings, such as the Oulu Hall. Finland of the period relied on uniform culture, in which the majority of people admired and bought similar things. This also concerned housing property, id est, what was considered to be fine modern architecture.

To the founder constructor of Hiiostrarju, Oulun Rakennus company, Harju's office designed three building types, that had similar aesthetics and basic structures, Hiiostrarju representing the most equipped type of them. Each building was made recognizable, within its own quarter, by a distinct effect colour plan: blue, green, red or yellow-brown. In Hiiostrarju's architectural program, there is a colour plan of two blues that were applied in the steel structures of the carport and in the details of the main facade, giving an uplifting appearance, especially to the balcony towers. Other architectural elements include a beautiful staircase and

a careful plan of windows that open towards the forest-like yard and the public park.

Third, the typical dweller of HiioSharju represented a well-to-do worker and the middle class. There were, for example, many railway workers, housewives, salesmen, clerks, businessmen and branch managers. Yet even more common job titles were student, nurse, teacher, siteforeman and engineer. Typically, the largest flats lodged at least one person who had higher education. In the case of couples, it was by rule the husband. The most common household was a family of several children.

The living style was labelled by optimism and certain sense of equality, that marked the Finland of the 1970s, the period in which the Nordic welfare state was truly established. Also patriotism and economical thinking were seemingly valued in the co-operation of the building.

Fourth, the history tells how the building was administered. In the Finnish condominium model, the building is lead by the company board, the members of which are selected amongst the shareholders.

By rule, 3 out of 4 board members were men, whereas the chairmen were all men of higher academic training. The first chairman of the HiioSharju board was a Member of the Finnish Parliament, concellor of education Armas Leinonen. The major challenge of the board was, in the aftermath of the Oil Crisis of 1973, how to save in energy costs.

In the early years, the estate manager of the company was also selected amongst the shareholders, ones who lived in the location. Notably, the most longstanding manager was a single woman, a clerk, who lived in a four room apartment of 92 m².

Fifth, the renovation of 2018 exemplifies how an apartment house made of reinforced concrete and of concrete elements can be restored to endure another fifty years onwards. The main technical solution was plastering of the facade in combination with a new layer of insulator, which prevents the moisture and carbon dioxide from corrupting the sandwich elements. Alongside technical targets, there was an aesthetical goal: a facelift of the building, that both cherishes and refines the original architectural style of the 1970s. A lot of effort was put in the tailoring of colours. In comparison to demolition of the building, renovation was considered an ecological act, as concrete buildings have notoriously got a major carbon foot print.

Key words: case study, history, architecture, 1970s, Condominium HiioSharju, functionalism, suburb, Kaukovainio, Oulu, Finland, Risto Harju, administration, residents, renovation, concrete element structures.

